

POVIJESNA REKONSTRUKCIJA LEGENDE O MILJENKU I DOBRILI

Klišmanić, Vinka

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:913330>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

Diplomski rad

**POVIJESNA REKONSTRUKCIJA LEGENDE O MILJENKU I
DOBRILI**

Vinka Klišmanić

Split, 2023. godina

ODSJEK ZA POVIJEST

STUDIJ POVIJESTI

Povijest Kaštela

**POVIJESNA REKONSTRUKCIJA LEGENDE O MILJENKU I
DOBRILI**

Studentica: Vinka Klišmanić

Mentor: izv. prof. dr. sc. Mladenko Domazet

Split, rujan 2023.

Rad posvećujem onome tko me s legendom upoznao.

Mom djedu.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POSTOJANOST LEGENDE UNATOČ ZUBU VREMENA – zaslužni pojedinci	2
3. ODNOS LEGENDE I STVARNOSTI – Dosadašnje pretpostavke	8
3.1. Istraživanja i pretpostavke dr. Šoulavyja	10
3.2. Istraživanja i interpretacije dr. Omašića	13
3.3. Usmena predaja	18
3.3.1. Usmena predaja u obitelji De Micheli – Vitturi.....	19
4. POVIJESNA REKONSTRUKCIJA LEGENDE O MILJENKU I DOBRILI	21
4.1. Povijesni kontekst	22
4.2. Obitelj Vitturi	29
4.2.1. Povijest obitelji Vitturi i obiteljsko stablo	30
4.2.2. Kaštel Vitturi.....	33
4.2.3. Crkva Gospina Uznesenja u Kaštel Lukšiću.....	43
4.3. Obitelj Rosani (Rušinić)	45
4.3.1. Povijest obitelji Rosani	46
4.3.2. Kaštel Rušinac (Rosani)	47
4.3.3. Crkvice sv. Ivana Krstitelja (Kaštel Rušinac)	49
4.4. Don Mavro	51
4.5. Ženski benediktinski samostan sv. Nikole u Trogiru	52
4.5.1. Povezanost obitelji Vitturi i samostana sv. Nikole	54
4.5.2. Boravak Dobrile Vitturi u samostanu sv. Nikole	55
4.6. Prijenos moći sv. Ivana Trogorskog 1681. – PRIMIŠĆENJE	56
4.7. Ubojstvo Miljenka Rosanija (Rušinića)	58
5. ZAKLJUČAK	59
6. POPIS LITERATURE	63
6.1. Popis mrežnih stranica	64
6.2. Popis ilustracija	65

1. UVOD

Najčešće priče ukorijene među narodom su tragične, bilo zbog intrigantne tematike, neobjašnjive ljudske aspiracije za patnjom ili inspiracije koju pružaju umjetnicima. Navedeni fenomen nije izostao ni kod kaštelanske legende o Miljenku i Dobrili, tragično okončanim ljubavnicima čija priča uvelike podsjeća na Shakespeareove svjetski poznate likove, Romea i Juliju. Poznato je kako priča o Miljenku i Dobrili zasigurno živi na kaštelanskom prostoru od vremena objave romana trogirskog književnika Marka Kažotića *Milienco e Dobrilla*, a po predaji Kaštelana, na navedenom području prisutna je čak od kraja 17. stoljeća kada se navodno tragična priča uistinu i odvijala. Uz gore spomenute elemente koji ljude vežu uz priče ovakve tematike, mjesto radnje spomenute legende kaštelanski je prostor što je svakako doprinijelo prihvaćanju iste od strane kaštelanskog puka koji je uz nju odrastao i ponosno je obgrlio. Legenda je postala glavni element turističke ponude grada i njegovo zaštitno lice u svijetu. Zbog važnosti koju legenda ima za grad Kaštela, ali i zbog njene zanimljive i intrigirajuće tematike, nameće se pitanje kako je moguće da se nitko njome nije pozabavio na znanstveni način, odnosno kako joj nitko, barem s kaštelanskog prostora nije posvetio jedan opsežniji povijesni članak.

U radu *Povijesna rekonstrukcija legende o Miljenku i Dobrili*, znanstvenim metodama karakterističnim za povijesno istraživanje, analizirat će se vjerodostojnost elemenata koji se spominju u Kažotićevu romanu o kaštelanskoj ljubavnoj priči i usmenoj predaji legende s ciljem otkrivanja radi li se o povijesnoj istini, legendi ili kombinaciji navedenog.

2. POSTOJANOST LEGENDE UNATOČ ZUBU VREMENA – zaslužni pojedinci

Tragična priča o kaštelanskim ljubavnicima Miljenku i Dobrili našla je svoje mjesto pod Suncem, ponajviše u njihovim rodnim Kaštelima, ali i na znatno širem području. Zahvaljujući raznim obradama i interpretacijama, legenda se utaborila u svijetu književnosti i kazališta te je mnogi uspoređuju sa svjetski poznatim djelom o talijanskim ljubavnicima Romeu i Juliji, autora Williama Shakespearea.¹ Priča o Miljenku i Dobrili službeno je ugledala svjetlo dana objavom romana *Milienco e Dobrilla*, književnika i novinara Marka Kažotića² 1833. godine³ koji joj je omogućio da službeno prijeđe teritorij Kaštelanskog zaljeva u kojem je stoljećima prije jedino boravila. Naravno, i sam je Kažotić profitirao od objave navedenog romana, zauzimajući mjesto među istaknutim predstavnicima romantizma u hrvatskim krajevima.⁴ Po romanu: *...mladić i djevojka (pretpostavlja se da su to odvjetci povijesnih kaštelanskih rodova Rosani i Vitturi) odrastaju zajedno i vole se, ali iznenadni spor očeva oko nekih plemićkih povlastica onemogućuje sretan ishod njihove nevine i spontane strasti. Miljenka otac šalje u vojnu službu u Mletke, a njoj odrede vjenčanje s nevoljenim, iako uglednim i plemenitim Družimirom. Međutim, obaviješten posredstvom lukave Dobriline dvorkinje, Miljenko se vraća i spektakularno prekida svečani obred s mačem u ruci. Dobrilin strogi otac daje je zatvoriti u trogirski samostan benediktinki, dok Miljenku lokalna vlast odredi prognanstvo u franjevačkom samostanu na Visovcu. A tad joj on, uz pomoć dojlje koju pronalazi u selu kod Visovca, javi gdje boravi i kako je sveudilj voli, a ona mu se pustolovnim bijegom u olujnoj noći pridruži u*

¹ AVERKIJEV, Dmitrij Vasiljevič. *Trogirski vojvoda*, Tragedija u pet činova; s ruskog preveo Luko Paljetak; Ogranak Matice hrvatske u Trogiru; Trogir, 2016., str. 88.

² Marko Kažotić, odnosno Marco Casotti, trogirski je pisac rođen 22. srpnja 1804. godine u Trogiru. U Splitu je 1817. godine završio gramatičke razrede, a u Zadru „classes humanitatis“ 1819. godine. Nakon stečenog obrazovanja u spomenutim gradovima, u periodu od 1820. – 1821. u Beču je pohađao „studia superiora“ na sveučilištu u Theresianumu, no prekinuvši studij prije nego je bilo predviđeno, odlazi u Veneciju na određeni period. Boravak u Beču i Veneciji mu je omogućio upoznavanje s kulturnim životom navedenih gradova te doticaj s djelima europskih klasicista, predromantista i romantista. S obzirom na zajednički period stvaranja, na njega su veliki utjecaj imali A. Manzoni, W. Scott, V. d’Arlincourt i F. D. Guerazzi. Intelektualnom razvoju Marka Kažotića je svakako doprinijelo i dugogodišnje druženje s njegovim učenim rođakom, Trogiranimom Antunom Cipikom koji je proučavao domaću povijest, narodne običaje te se bavio književnim radom na talijanskom jeziku. Po povratku iz Venecije, Kažotić se 1835. godine seli u Zadar u kojem će boraviti sve do smrti 1842. godine. U Zadru je djelovao u sklopu zadarskog književnog kruga te kao urednik lista *Gazzetta di Zara* putem kojeg je najčešće publicirao putopisnu prozu (lirska pisma imaginarnoj prijateljici Evelini, prikazi Šibenika, Trogira, Trajanova vodovoda, životopisi istaknutih Dalmatinaca kao što je npr. Ivan Lučić...), ali i izvještavao o Novinama hrvatskim i prilogu Danica. Od njegovih djela mogu se istaknuti *Milienco e Dobrilla*, *Il bano Horvath*, *Ibum pittoresco della Dalmazia* kojem je koautor *V. Poiret*, *Le coste e isole della Istria e della Dalmazia* te *Il berretto rosso*, njegovo posljednje, a mnogi smatraju i najuspješnije djelo. <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=10168>

³ Kažotić, Marko. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021.

Pristupljeno 15. 4. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31058>>.

⁴ BUČAN, Neven. *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, Kaštela, 2015., str. 169.

idiličnom mjestu njegova egzila. Odmah odluče vjenčati se tajno (tako su ih savjetovali dobri fratri, kako bi izbjegli gnjev bahatog kontea Radoslava). No već sutradan stižu poslanici djevojčina oca koji im je tobož oprostio pa im sad nudi vjenčanje uz svoj blagoslov, što mladi moraju prihvatiti kao i jamstvo ugledne plemićke trojke iz Trogira. Vraćaju se brodom u domaju, niz Krku, pa šibenskom lukom i kanalom. Tako će se ostvariti perfidni naum kontea Radoslava: ukaljana čast bjegunke bit će isprana vjenčanjem, a prkosni će mladac biti strašno kažnjen. I zato, nakon prvog obreda u crkvi Radoslavova kaštela i pirnog slavlja, na pomičnom mostu Kaštela Vitturi pukne izdajnička puška. Poslije kraće agonije Miljenko izdahne, a onda nakon višemjesečnih patnji i gubitka razuma umre i Dobrila. Uz njenu smrtnu postelju naći će se oba oca, Adalbert i Radoslav, koji, pokajan, priznaje krivnju i nasrće na isukani mač Miljenkova oca. Mrtve mladence pokopaju zajedno u kaštelanskoj crkvi. Na njihovu je grobu hrvatski natpis „Pokoj ljubovnikom“.⁵ Prema kaštelanskom kroničaru Nevenu Bućanu, Kaštelaninu najzaslužnijem za brendiranje navedene legende kao važnog elementa kaštelanskog kulturnog i turističkog programa, tragična priča je, kako on navodi u svom djelu *100 godina kulturno – turističkih brendova grada Kaštela*, kaštelanskom puku bila poznata i prije publikacije Kažotićeva romana, a širila se usmenom predajom s generacije na generaciju među težačkim obiteljima, posebno prilikom prigodnih okupljanja.⁶ Bućanovo djelo nezaobilazno je štivo prilikom proučavanja same legende i povijesne rekonstrukcije iste, ali je prisutan neznanstveni stil pisanja, prvenstveno izostavljanje bibliografskih bilješki preko kojih bi se informacije koje autor navodi mogle provjeriti. Zbog navedenog, prilikom proučavanja legende o Miljenku i Dobrili za potrebe ovog rada, Bućanovu djelu pristupljeno je kao i romanu Marka Kažotića, a to je oprezno, s mišlju da je možebitno prisutan veliki udio stvaralačke slobode. Također, smatra se da je i sam Kažotić o legendi saznao preko usmene predaje te onda naišao na njen zapis⁷ o kojem govori u predgovoru svog romana *Miljenko i Dobrila: I zaista sam se namjerio na jednu legendu bezimenog pisca, napisanu ilirski oko god. 1697., događaj koji sam preduzeo da pripovjedim*.⁸ Zasiurno je Marko Kažotić legendu prilagodio i obogatio u svrhu boljeg prihvaćanja među čitateljstvom, ali ipak je dao naslutiti da sama priča o Miljenku i Dobrili kao povijesnim osobama nije plod mašte: *Ja neću tvrditi njezinu istinitost, ali kratak razmak koji dijeli događaj od vremena kada je napisana uspomena, jednostavno pripovijedanje, napokon predaja koja još živi, nagone me na misao da vjerujem, da nije bez temelja*.⁹ Potpuno

⁵ AVERKIJEV, Dmitrij Vasiljevič. *Trogirski vojvoda*, str. 87-88.

⁶ BUĆAN, Neven. *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, str. 149.

⁷ Isto, str. 151.

⁸ KAZOTI, Marko. *Miljenko i Dobrila*, naklada dnevnika „Jadranske Pošte“, Split, 1929., str. 3.

⁹ Isto, str. 4.

je jasno kako je Kažotićevo djelo bilo zanimljivo kaštelanskom puku zbog dramatične tematike, ali i posebno jer su potomci obitelji Rosani i Vitturi bili i dalje prisutni u Kaštelima, te je potpuno razumljivo kako takva promocija uglednim obiteljima nije odgovarala. Predstavnik obitelji Rosani obratio se policijskim vlastima sa svrhom obustave publikacije Kažotićeva romana, a stav spomenute obitelji jest da je priča o Miljenku i Dobrili *lažna satirička priča*, a autor romana *neprijateljski* nastrojen. Ipak, roman je krenuo u tisak 1. travnja 1833. godine.¹⁰ Zbog velikog interesa čitateljstva za navedeni roman, neminovno je bilo njegovo prevođenje s talijanskog na hrvatski jezik, kako bi se uspješnije proširio među hrvatskim pukom. Prvi prevoditelj Kažotićeva romana s talijanskog na hrvatski jezik bio je učitelj iz Kaštel Lukšića, Bartul Matijaca, a njegov prijevod je prvi put objavljen 1889. godine u zagrebačkim novinama *Dom i svijet*.¹¹ Drugi prijevod je objavio trogirski profesor Ante Ivačić 1929. godine u podlisku novina *Jadranska pošta*.¹² Kombinacijom spomenutih dvaju prijevoda, Neven Bućan izradio je treći prijevod Kažotićeva romana kao *osuvremenjeno izdanje romana* i objavio ga 1985. godine.¹³ Razumije se da se spomenuti prijevodi međusobno razlikuju u odabiru pojedinih riječi, prilagođavajući se vremenu u kojem su pisani, ali u sadržajnom su smislu zadržali potpuno istu misao. Može se reći kako Bućanov prijevod ne ostavlja prostora nedorečenosti, već on iznosi stavove do kojih su došli oni koji su se legendom bavili mnogo godina nakon Kažotićeve objave samog romana, a evidentno je da se Bućan primarno oslanja na interpretacije profesora Omašića.¹⁴ Na sadržaj Kažotićeva romana podosta podsjeća ruska tragedija u 5 činova *Trogirski vojvoda*, dramatičara, prozaika, kazališnog kritičara i prevoditelja Dmitrija Vasiljeviča Averkijeva, napisana 1881. godine. Da je vrlo vjerojatno riječ o istoj priči upućuje podnaslov spomenute drame u kojem autor navodi kako je *sadržaj uzet iz narodnog dalmatinskog predanja*. Dramu je na hrvatski jezik preveo Luko Paljetak te ista nije zaživjela na hrvatskom tlu, odnosno ostala je potpuno nepoznata široj javnosti.¹⁵ Još uvijek je otvoreno pitanje kako je dalmatinska legenda došla do ruskog pisca, a neke od mogućih varijanti su da je informator možda bio Alberto Fortis, odnosno njegovo djelo *Viaggio in Dalmazia* iz 1774.

¹⁰ AVERKIJEV, Dmitrij Vasiljevič. *Trogirski vojvoda*, str. 86-87.

¹¹ BUĆAN, Neven. *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, str. 173.

¹² Isto, str. 175.

¹³ Isto, str. 184.

¹⁴ Za razliku do Matijacinog i Ivačićevog prijevoda, Bućanov prijevod spominje prezimena Vitturi i Rušinić, dakle direktno imenuje obitelji što nije slučaj u Kažotićevom djelu i ranijim prijevodima istog. Nastavljajući na navedeno, u njegovom prijevodu se navode godine izgradnje dvoraca u kojima su stanovali Miljenko i Dobrila. Jedino je u Bućanovom prijevodu Miljenka i Dobrile spomenuto kako se spor između obitelji dogodio zbog *gospoštinskog prava* na mlin, a to je posljedica Omašićevih nagađanja koja Bućan direktno uvodi u prijevod romana. Također, slijedeći rezultate Omašićevih istraživanja, Bućan u prijevod, po prvi put, uvodi i Dobrilinu sestru Klaru koja se do tada nije spominjala.

¹⁵ AVERKIJEV, Dmitrij Vasiljevič. *Trogirski vojvoda*, str. 83-85.

godine ili dnevnik cara Franje 1. koji je 1818. godine boravio na teritoriju Dalmacije. Ipak, najveća je mogućnost da je Averkijev za legendu saznao od Dubrovčanina Matije Bana, točnije preko njegove drame *Miljenko i Dobrila*. Ovu se pretpostavku drži najvjerojatnijom jer je poznata Banova špijunska služba za srpski dvor, stoga zbog političke situacije tog doba, nije isključena ni njegova moguća povezanost i kontakt s peterburškim i moskovskim intelektualnim i umjetničkim krugovima.¹⁶ U već spomenutom djelu Nevena Bućana, sistematično su navedeni mnogi pojedinci koji su se legendom bavili pa se tako može izdvojiti Dimitrije Demetar, prvi hrvatski dramatičar, tvorac prve hrvatske povijesne drame *Teuta* koji je prema Kažotićevu romanu 1844. godine napisao pripovijetku pod naslovom *Ivo i Neda*. Zatim Matija Ban, dubrovački književnik, političar i diplomat, autor prvih dviju drama u 5 činova, nastalih prema Kažotićevu romanu od kojih kronološki prva drama nosi naziv *Dobrila i Milenko* i prikazuje događaje do Miljenkove smrti, a druga *Smrt kneza Dobroslava (Radoslava)* prikazuje kraj legende prema kojoj Dobrila i njen otac umiru. Premijera Banovih drama o Miljenku i Dobrili bila je 1863. godine u Beogradu te su navedene drame bile najizvođenije u drugoj polovici 19. stoljeća.¹⁷ Za ostale drame kreirane prema tematici Kažotićeva romana u prvom redu, zaslužni su, Gregorio Zarbarinij, Artur Porlitz, Virgilio Donzelli, Dinko Morović, Branko Špoljar, Miroslav Slade Šilović i Neven Bućan. Osim na kazališnim daskama, legenda o Miljenku i Dobrili ostavila je traga i u glazbenom svijetu, gdje su je propagirali napuljski glazbenik Salvatore A. Strino, skladanjem prve opere o Miljenku i Dobrili, pod nazivom *Milenco e Dobrilla*, na talijanskom jeziku, oko 1888. godine¹⁸ te Kaštelanin Milivoj Koludrović, skladanjem druge opere za istu tematiku, *Miljenko i Dobrila*, točnije *Libretto pučke opera u tri čina s predigrom i epilogom*¹⁹ čija je praizvedba održana 21. veljače 1952. godine.²⁰ Osim u klasičnoj glazbi, tematika legende dospjela je i onu *popularnu* pa je tako poznati hrvatski skladatelj Zdenko Runjić skladao melodiju *Legenda o Miljenku i Dobrili* na tekst Nevena Bućana, a otpjevala ju je Tereza Kesovija.²¹ Za ovaj rad, razumije se, najvažniji je povijesni aspekt, odnosno povijesna istraženost navedene legende. Legenda je u prvoj polovici 20. stoljeća zainteresirala mnoge znanstvenike, u prvom redu povjesničare, uglavnom s područja Kaštelanskog zaljeva od kojih valja spomenuti istaknutog trogirskog povjesničara

¹⁶ Isto, str. 90., 92.

¹⁷ BUĆAN, Neven. *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, str. 170-171.

¹⁸ Isto, str. 172.

¹⁹ <http://www.muzej-grada-kastela.hr/kultDokum9.html>

²⁰ BUĆAN, Neven. *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, str. 175-176.

²¹ Isto, str. 179.

umjetnosti i publicista don Ivu Dellalu²² za kojeg Bućan tvrdi da je vjerovao u autentičnost legende, smatrajući da su prezimena dviju obitelji prešućena, kao i pravo ime Dobrilinih roditelja zbog nepovoljnosti priče za reputaciju plemićke obitelji, no nije priloženo gdje je Dellale to naveo i kada, stoga kao izvor preostaje samo Bućanova riječ. Mišljenja da je legenda autentična te da su prezimena i prava imena likova prešućena iz sigurnosnih razloga bio je i profesor talijanistike, dr. Mate Zorić koji se bavio proučavanjem Kažotićeva književnog djelovanja pa tako i njegovim najvećim djelom, romanom *Miljenko i Dobrila* kojeg je preveo s talijanskog izvornika.²³ Zapažanja profesora Zorića koji je doktorirao na temu *Marko Kažotić i romanska književnost u Dalmaciji na talijanskom jeziku*,²⁴ važna su za povijesnu razradu romana o Miljenku i Dobrili s obzirom da je on, u sklopu svog znanstvenog djelovanja, roman analizirao po fragmentima te iz različitih aspekata kako bi što jasnije i detaljnije objasnio podlogu i razvoj Kažotićeva stvaralaštva. Njegova zapažanja su iznesena u zborniku *Dva stoljeća obrazovanja, školstva i kulture u Lukšiću i Kaštelima/ Miljenko i Dobrila*, urednika Nevena Bućana te će biti korištena u radu. Prema navedenom izvoru, Zorić je vjerovao kako su na Kažotića pa samim time i na roman *Miljenko e Dobrilla* utjecali roman Alessandra Manzonia *I Promessi sposi* i *La battaglia di Benevento*, autora Francesca Domenica Guerrazzija. Parafrazirajući Zorićeve riječi u spomenutom zborniku, o Kažotiću se navodi: *Privlače ga i povijesne studije koje su bile neophodne za „pravilan“ povijesni roman. Počinje tada pisati u idiličnoj osamljenosti svoje poljske kućice, u perivoju što je pripadao njegovoj obitelji, uz Kaštelansku cestu, odakle se otvara krasan vidik na Mosor, Kaštela, Čiovo i Trogir. Čini se da su tu nastali Kažotićevi oduševljeni opisi trogirске okolice i tu je, prema lokalnoj*

²² Pripadnik trogirске obitelji koja je u izvorima prvi put zabilježena krajem 16. stoljeća. Srednjoškolsko obrazovanje stekao je u Biskupskom sjemeništu u Splitu, smjer klasična gimnazija koju je završio 1911. godine. Četiri godine nakon diplomirao je teologiju u Zadru. Svećeničku službu vršio je u Trogiru i Splitu, te je istovremeno bio profesor u biskupskoj gimnaziji, također u Splitu. Zahvaljujući poticaju don Frane Bulića, diplomirao je 1929. godine na Papinskom institutu u Rimu te godinu nakon doktorirao na temu Kapela solinskih mučenika u sv. Ivanu Lateranskom. Odmah po završetku doktorskog studija seli natrag u rodni Trogir gdje obnaša funkciju upravitelja župe. Godine 1933. postaje kanonik zbornu – opatskog Kaptola u Trogiru te također povjerenik za Trogir u Galeriji umjetnina u Splitu. Tri godine nakon, dakle 1936. postaje predsjednik prvog Interdijacezanskog liturgijskog odbora te devetnaest godina nakon, 1955. članom navedenog, obnovljenog odbora pri Biskupskoj konferenciji. Što se tiče njegovog znanstvenog djelovanja i stvaralaštva, bavio se pisanjem eseja, studija, prikaza, kritika raznih karaktera, primarno na temu crkvene arhitekture Trogira i Splita. Također je pisao i putopise u kojima je razglabao o društvenim i političkim dilemama drugih država koje je posjetio. Godine 1921. započeo je književnu reviju *Renesansa*, sa sjedištem u Splitu dok je u Trogiru osnovao društvo *Radovan*, usmjereno ka proučavanju i zaštiti starina. Završetkom Drugog svjetskog rata, djelovao je u svrhu zaštite splitske katedrale i trogirskih oštećenih spomenika u ratnom periodu, uz podršku Konzervatorskog zavoda u Splitu. <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4487>

²³ BUĆAN, Neven. *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, str. 174.

²⁴ ZORIĆ, Mate. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 11. 5. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=67415>>

*predaji, napisao najveći dio svog prvog romana.*²⁵ Svakako, najveći doprinos u istraživanju legende, odnosno povijesne rekonstrukcije iste dao je dr. Vjeko Omašić, najistaknutiji kaštelanski povjesničar koji je posebno proučavao obiteljsko stablo Vitturi kako bi dokazao postojanje pojedinih povijesnih aktera, te u priču uveo i novu osobu, točnije Dobrilinu sestru Klaru, za koju se, do njegovog istraživanja nije znalo. Omašić je u časopisu *Mogućnosti*, 1965. godine, o legendi rekao: *U mnogim krajevima njeguju se stare legende, koje su daleko manje vjerodostojne (Romeo i Julija) nego naša domaća tradicija o Miljenku i Dobrili.*²⁶ Kako je već spomenuto, legenda se ponajprije sačuvala zahvaljujući usmenoj predaji kaštelanskog puka. Prema Bućanu, dr. Henrik Šoulavy, češki liječnik i osnivač prvog turističkog pansiona na kaštelanskom području koji se nalazio u starom ljetnikovcu obitelji Tartaglia kojeg je otkupio, prvenstveno u turističke svrhe, intenzivno je istraživao legendu o Miljenku i Dobrili. Zaključke svog istraživanja, kako također navodi Bućan, donosio je *na temelju uvida u dokumente, zapise i pričanja prenošenih predajom kroz generacije potomaka plemićkih obitelji bivših vlasnika ljetnikovca Galeuša.*²⁷ Legenda se u obliku usmene predaje zadržala i kod Dobrilinih nasljednika, odnosno u obitelji De Micheli – Vitturi, a o njihovoj varijanti, koja se poprilično poklapa s Kažotićevim romanom, bit će više rečeno u nastavku rada.

Od spomenutih izvora u radu će se analizirati u prvom redu Kažotićev roman i rezultati istraživanja dr. Omašića, no koristit će se i Bućanova kronika, zaključci dr. Šoulavyja te zapažanja dr. Zorića.

²⁵ *Dva stoljeća obrazovanja školstva i kulture u Lukšiću i Kaštelima / Miljenko i Dobrila*, ur. Neven Bućan, Osnovna škola "Vjeko Butir" - Učenička zadruga "Maslina", Kaštel Lukšić, 1985., str. 363.

²⁶ BUĆAN, Neven. *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, str. 152-153.

²⁷ Isto, str. 168.

3. ODNOS LEGENDE I STVARNOSTI – Dosadašnje pretpostavke

U ovom će paragrafu biti riječi o pretpostavkama koje legendu nastoje povezati sa stvarnim povijesnim osobama i događajima. Posebna će se pažnja pridati nagađanjima dr. Šoulavyja i interpretacijama dr. Omašića koja su, u najvećoj mjeri, iznesena u djelu *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, Nevena Bućana, čija će se razmatranja također analizirati. Pretpostavke koje će se iznijeti u ovom dijelu, svakako neće biti zanemarene prilikom povijesne rekonstrukcije legende u nastavku rada.

Po prvom prevoditelju romana s talijanskog na hrvatski jezik, kronika koju je Kažotić imao kao izvor romanu, na kojeg se namjerio, župni je zapis : *A taj nepoznati pisac (legende), po našem mišljenju, morao je biti don Mavro, ondašnji župnik sela (Kaštel Lukšića) i onaj koji je učestvovao u svim zgodama i bio pomoćnik u svem djelovanju: pak drugi nije mogao ni znati sve potankosti kao on.*²⁸ Poznato je da su svećenici dugo vremena bili nositelji pismenosti, odnosno jedini pismeni u naselju te da su sve važnije seoske događaje zapisivali u tzv. župne dnevnikе koji su i danas povjesničarima vrlo važno vrelo za rekonstrukciju prošle stvarnosti. Ipak, zapisi koje Kažotić navodi nikad nisu pronađeni, stoga navedeno ostaje na razini nagađanja. Mnogi smatraju da je nestanak spisa posljedica straha i srdžbe plemićkih obitelji koje su intimno povezane s romanom, te njihov pokušaj da sačuvaju ugled čijem narušavanju je prijetila priča ovakvog karaktera. Uvriježeno je mišljenje da su zaraćene obitelji bile kaštelanski zemljoposjednici Vitturi i Rosani (Rušinići) te da su nositelji ovih prezimena, Dobrila Vitturi i Miljenko Rosani bili glavni protagonisti romana i same legende.²⁹ Vodeći se navedenim, profesor Omašić je, proučavajući obiteljsko stablo Vitturi, došao do zaključka da je konte Radoslav iz romana zapravo Francesco Vitturi, Dobrilin otac, a onda bi kontesa Marija, bila supruga Francesca Vitturija, Isabetta (Elisabeta) Vitturi, odnosno Dobrilina majka. Što se tiče obitelji Rosani, iako dokumentima nisu potvrđeni, smatra se da su imena Miljenko i Adalbert vjerodostojna, a o Miljenkovoj majci i uzrocima njene smrti postoji nekoliko teorija, uglavnom neutemeljenih i kontroverznih, a kontroverzi je doprinio i sam Kažotić koji u romanu navodi kako ju je prerana i iznenadna smrt odvojila od supruga i sina.³⁰ Prema romanu, a i usmenoj predaji, spomenute obitelji su živjele u vrlo bliskim, moglo bi se reći bratskim

²⁸ PERIČIĆ, Helena. "Tragedija Trogirski vojvoda Dmitrija Vasiljeviča Averkijeva." *Dani Hvarškoga kazališta*, vol. 26, br. 1, 2000, str. 296. <https://hrcak.srce.hr/74003>.

²⁹ BUĆAN, Neven. *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, str. 151.

³⁰ Isto, str. 152.

odnosima, a iznenadni spor ih je doveo do mržnje. Ima više mišljenja o tome što bi razlog iznenadnog sukoba mogao biti. Većina istraživača, na čelu s Omašićem, razlog sukoba vidi u borbi kaštelanskih zemljoposjednika oko gospodarskih povlastica³¹, dok dr. Šoulavy, o čijim će istraživanjima biti riječi u nastavku, donosi kontroverznu opciju sukoba Vitturija i Rosanija koji su nastojali osvojiti naklonost iste žene.³² Nadalje, zastupljeno je mišljenje kako je Dobrila uistinu bila zatvorena u samostanu sv. Nikole u Trogiru, što nije striktno potvrđeno izvorima, ali nije ni nemoguće s obzirom na posjede Vitturijevih u Trogiru te praksu ondašnjih plemićkih obitelji da žensku djecu šalju u samostan u svrhu duhovnog ostvarenja, praćenja društvenog trenda ili kao kaznu za određeni prijestup.³³ Ni o Miljenkovu boravku na Visovcu dosad nisu pronađeni izvori, ali taj se podatak također zadržao kao dio legende. Od mjesta radnje, osim spomenutih dvoraca, samostana sv. Nikole i samostana na Visovcu, kao sastavni dio legende je crkva Gospinog Uznesenja u Kaštel Lukšiću gdje su se Miljenko i Dobrila navodno vjenčali te crkva sv. Ivana u kojoj su pokopani.

Navedeni elementi legende njeni su neizostavni dijelovi, dok ostatak legende varira ovisno o pripovjedaču.

³¹ OMAŠIĆ, Vjeko, *Kaštela od prapovijesti do početka XX stoljeća*, 1.dio, Muzej grada Kaštela; „Bijaći“-društvo za očuvanje kulturne i prirodne baštine Kaštela, Kaštela, 2001., str. 165.

³² BUĆAN, Neven. *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, str. 154.

³³ BENEDIKTINSKI SAMOSTAN SV. NIKOLE U TROGIRU – *Zbornik radova prigodom 950. obljetnice utemeljenja*, Trogir, 2014., str. 283-284.

3.1. Istraživanja i pretpostavke dr. Šoulavyja

Kako je već spomenuto, dr. Henrik Šoulavy³⁴ intenzivno je istraživao legendu o Miljenku i Dobrili u turističke svrhe, odnosno kako bi svoje goste, najčešće europske učenjake, informirao o lokalnoj tragičnoj ljubavi. Razumije se da je priča zbog svoje tematike bila vrlo interesantna posjetiteljima kaštelanskog prostora, stoga je Šoulavyju u interesu bilo saznati što više o njoj.³⁵ Rezultati njegovih istraživanja parafrazirano su izneseni u djelu Nevena Bućana, a sam Bućan tvrdi kako je od malih nogu, zbog vlastitih zdravstvenih poteškoća bio blizak s dr. Šoulavyjem koji mu je sve podatke napisane u djelu sam ispričao prilikom njihovih druženja.

Prema Bućanu, Šoulavy je *imao djelomičan uvid u ostalu dokumentaciju Cambijeva kućnog arhiva i u tim njegovim povijesnim, kulturno – turističkim istraživanjima naišao je na dokumente, zapise i čuo osobna pričanja plemića Cambi prenošena od generacija predaka plemićkih obitelji, vlasnika ljetnikovaca Galeuša, kojeg su 1590. godine izgradili splitski plemići Tartaglia*. Dakle, preko navedenih zapisa i usmene predaje obitelji Tartaglia, koja u kontakt s dr. Šoulavyjem došla preko obitelji Ambrossini i Cambi od kojih je otkupio ljetnikovac Galeušu, dr. Šoulavy je došao u doticaj s tri različite verzije legende o tragičnoj kaštelanskoj ljubavi. Prva verzija je ona opće poznata, odnosno ljubavna priča između Miljenka i Dobrile koja završava ubojstvom Miljenka Rosanija na pomičnom mostu dvorca Vitturi, a ubojica je Dobrilin otac, Francesco Vitturi. U drugoj verziji legende, protagonisti su Dobrila Vitturi i Petar Tartaglia, izvanbračni sin Ludovika Tartaglie i njegove sluškinje Magdalene, rođen 1639. godine te jedini muški nasljednik Ludovikove loze Tartaglia. Prema navedenom: *Dobrila Vitturi udala se za spomenutog vanbračnog Petra Tartalju oko 1680., i koji je povremeno ljubovao s Dobrilinom sestrom Klarom, te da su oboje, Petar i Dobrila, umrli nerazjašnjenom smrću iste 1691. godine nakon sudske ostavinske rasprave u Trogiru oko podjele imovine kaštelanskih plemića Vitturi*.³⁶ Iz istih izvora Šoulavy saznaje kako je

³⁴ Henrik Jindrich Šoulavy, liječnik i turistički djelatnik, rođen je 27. prosinca 1878. u Sušicama u Češkoj. Studirao je medicinu u Krakovu, a diplomirao u Pragu 1905. godine. Kao vojni liječnik Austro – Ugarske Monarhije, stacioniran u Sarajevu, posjećivao je Split, Kaštela i Trogir te naposljetku 1908. godine, zajedno s obitelji doselio u Kaštela. Prvotno je živio u iznajmljenom prostoru u kaštelu Rušinić u kojem je otvorio ambulantu i ljekarnu, a od 1909. je od obitelji kontea Lamberta Cambija otkupio posjed na kojem je formirao prvi turistički pension „Pansion dr. Šoulavy“, a otvaranje pansiona se smatra početkom organiziranog turizma na području Kaštela. Djelovao je i kao općinski liječnik sa sjedištem u Kaštel Sućurcu te kao liječnik za ranjenike i stanovništvo Herceg Novog u vrijeme Prvog svjetskog rata te je za navedeno bio odlikovan. Istaknuo se kao ugledni građanin današnjeg grada Kaštela, zalagao se za zaštitu okoliša te podupirao sportska i glazbena udruženja, posebno limenu glazbu Biranj, današnji HGD Biranj kojem je iz Češke kupovao i donirao instrumente. <http://www.muzej-grada-kastela.hr/novostiobiteljsoulavy.html>

³⁵ BUĆAN, Neven. *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, str. 157.

³⁶ Isto, str. 155-156.

Dobrilina starija sestra Klara bila neudana, bez djece te živjela život sumnjivog morala.³⁷ Prema trećoj verziji legende koja se dijelom oslanja na zapis trogirskog povjesničara Pavla Andreisa, ubojstvo Rosanija se dogodilo početkom 17. st. i nema veze s ubojstvom spomenutim u legendi: *Na to je dr. Šoulavyja upozorila kontesa Jelisava (Elise) Cambi (pl. Čović – Plenković). Ona mu je iz njezine kućne arhive pročitala Andreisovu bilješku da je smrtna mržnja vladala među porodicama Rosani (Rušinić) i Cega iz Kaštel Staroga, koja je dovela dotle da je neki član porodice Cega oko godine 1615. ubio vatrenim oružjem jednog Rušinića. Baš u to vrijeme je živio na Rušincu u kaštelu Dominik Rušinić koji je bio oženjen Jelenom Vitturi.* Podatak da se ubojstvo Rušinića dogodilo 1615. godine ne mora nužno isključivati mogućnost još jednog ubojstva Rušinića, odnosno ubojstva Miljenka krajem istog stoljeća. Naime, Pavao Andreis nije mogao zabilježiti navedeno ubojstvo jer je preminuo 1686. godine, dakle prije nego se tragedija, po legendi, na mostu Vitturi dogodila. Slijedom navedenog, po trećoj verziji legende, udovica Jelena Rušinić sklopila je drugi brak s uglednikom Vicencom Capogrossom iz kojeg se rodila Nikolina Capogrosso koja sklapa brak s Ivanom Rušinićem. Njihov brak je zanimljiv za temu jer se iz njega rađaju tri sina i nositelja loze Rušinić: Zoran, Vicenco i Adalbert, Miljenkov otac. Nadalje, Bućan parafrazirajući Šoulavyja navodi: *Kontesa Elise Cambi tvrdila je još dr. Šoulavyju da su tri spomenuta Rušinića od prije počela polagati pravo na imanje koje je pripadalo Jeleni rođenoj Vitturi, po prvoj udaji Rušinić, a po drugoj Capogrosso, te koje je imanje konačno pripalo njenoj kćeri Nikolini Capogrosso. Ali to traženje prava na dio imanja Vitturija, a time i pravo da kmetovi s tih zemalja melju masline na Rušinićevom mlinu, što je možda pravi razlog prve varijante legende i međuobiteljske svađe. To je osporavano trojici braće Rušinića od strane braće Jerolima i Frane Vitturija (po dr. Omašiću od Franine kćeri Klare), uslijed čega su stvarno izbijale među Rušinićima i Vitturijima povremene svađe, a njihova sudska parnica je trajala 100 godina.*³⁸ Dolaskom u doticaj s trima verzijama legende, dr. Šoulavy, pa i Neven Bućan postavljaju vrlo suvislo pitanje, čiji bi odgovor razriješio navedenu povijesnu problematiku, a to je: *...nije li Marko Kažotić u svome romanu kombinirao tri povoda legende sličnih događaja i nije li roman nastao temeljem tih tragičnih motiva, koji su sublimirani u jednu legendu, pa na kraju po Kažotićevom autorskom izboru i u jedan roman?* I sam Bućan smatra da je odgovor na pitanje najvjerojatnije negativan, ali bez relevantnih argumenata, legenda se ne može ni dokazati ni osporiti, a onda ni tvrditi je li Kažotićev roman pisan po uzoru na stvarni događaj ili ne.³⁹

³⁷ Isto, str. 154.

³⁸ Isto, str. 156.

³⁹ Isto, str. 157.

Kao produkt Šoulavyjevih razgovora s kontesom Jelisavom Cambi, proizašla je i teza da mržnja između Francesca Vitturija i Adalberta Rosanija seže dublje od sukoba oko gospodarskih povlastica koje su već navedene. Pravim razlogom njihove netrpeljivosti smatra se kontesa Lucrezia (u Kažotićevom romanu alijas Giovanna; u prijevodu romana Ivana), daljnja rodica Francesca Vitturija koja je iz mjesta Santa Maria di Formosa došla u duži posjet rođaku. Prema kontesi Cambi, kako Bućan prenosi, spomenuta Lucrezia je nekoliko godina živjela u dvorcu Vitturi te imala aferu s oženjenim vlasnikom dvorca, Francescom. Nakon što je Elisabeta Vitturi saznala za aferu, Lucrezia je preseljena kod bliskih prijatelja obitelji Vitturi, na imanje Rosanijevih te se udala za Adalberta Rosanija. Iz njihovog se braka rodio Miljenko Rosani, no njegov je otac bio patološki ljubomoran na Lucrezijin nekadašnji odnos s konteom Francescom, a u ranoj Miljenkovo dobi majka mu umire iznenadnom smrću. Moguće da je kontesa Jelisava željela dovesti u vezi iznenadnu smrt Miljenkove majke i ljubomoru Adalberta Rosanija, no to nije nigdje izravno navedeno. Također, prema kontesi Cambi, kako prenosi Bućan, ugled obitelji Vitturi svakako je narušavala intimna povezanost oženjenog Francesca Vitturija s još dvije ženske osobe. Jedna od njih je kurtizana Bepina koja je po povratku iz Venecije na području današnjeg Kaštel Lukšića otvorila krčmu koja je bila jedno od omiljenih odredišta spomenutog velikaša⁴⁰, a druga je sluškinja Antica koju Kažotić u romanu karakterizira kao blisku Dobrilinu pomoćnicu. Navodno je konte Vitturi silovao Anticu te Bućan na temelju navedene predaje i mišljenja dr. Šoulavyja razvija teoriju na ovaj način: *Antica je tako Radoslavu rodila vanbračnog sina, kojemu je obitelj Vitturi, na nagovor don Mavra i pravnih savjeta odvjetnika Dorotea iz Trogira, ipak priznala pravo na prezime Vitturi, a Anticu su i dalje zadržali kao svoju dvorsku sluškinju. Njezin nezakoniti sin je dobio usred sela Vitturijevu staru kuću iz XVI. stoljeća, u kojoj je bio prvi župski ured i poduka djece u vjeronauku. Također su djetetu i majci sluškinji Antici dali dvije manje zemlje: jednu na istoku Kaštel Lukšića u Komjatama, a drugu na zapadu u Rušincu. Ali djetetu nisu priznali plemićku titulu niti pravo nasljedstva na ostali posjed i imovinu plemićke obitelji Vitturi. Tako je od toga Antičina djeteta nastala nova porodica Vitturi, ali u društvenom statusu pučana kao što su bili i svi ostali mještani Kaštel Lukšića.* Bućan tvrdi kako su navedenu teoriju dr. Šoulavyju ispričali i potvrdili braća Alve i Zuane Vitturi, potomci Antičinog djeteta iz 20. stoljeća.⁴¹

Osim, uglavnom kontroverznih, priča vezanih pretežito uz obitelj Vitturi, dr. Šoulavy je prilikom kućnih posjeta Kaštelanima, usmenom predajom saznao i za teoriju o porijeklu

⁴⁰ Isto, str. 154.

⁴¹ Isto, str. 158.

Rušinića (Rosanija). Od najstarijih lukšićkih obitelji Matijaca, Butir, Šitin, Livaković, Stančin, Tomaš, Biliškov, Milin, Relja i Burić saznao je, kako prenosi Bućan, da su Rosaniji, odnosno potalijančeni Rušinići, podrijetlom hrvatski plemenitaši didići iz potkozjačkog sela Ostrog kojeg su prisilno napustili zbog rata između obližnjih komuna Trogira i Splita u 13. stoljeću.⁴² Iako se dr. Omašić nije eksplicitno izjasnio oko navedene teorije, rezultati njegovog istraživanja u velikoj mjeri idu u prilog istoj te će više o njima biti riječi u idućem paragrafu.

Kompleksno je kvalitetno promišljati o tezama dr. Šoulavya s obzirom da su one u javni prostor ušle samo putem jednog izvora, a to je knjiga Nevena Bućana. Ne zalazeći u sferu istinitosti Bućanova prijenosa Šoulavyjevih teza, ipak je jedan izvor, a posebno onaj koji se temelji na usmenoj predaji, nedovoljan da bi se, na znanstveni način, mogao nekakav stav ili teza pripisati određenom pojedincu, u ovom slučaju dr. Šoulavyju.

3.2. Istraživanja i interpretacije dr. Omašića

Legendom te povijesnom rekonstrukcijom iste, primarno kroz analizu obiteljskog stabla Vitturi, bavio se dr. Vjeko Omašić koji je na temelju svog cjeloživotnog znanstvenog djelovanja stekao epitet najvećeg kaštelanskog povjesničara. Istini za volju, Omašić se tematikom koja se razrađuje u ovom radu bavio u vrlo maloj mjeri s obzirom da mu je znanstveni fokus bio usmjeren k drugim temama, primarno agrarnim i društvenim odnosima u Kaštelanskom polju⁴³, no svakako je pridonio povijesnoj rekonstrukciji legende, na izravan, ali i neizravan način. U svom kapitalnom djelu *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća* (I) Omašić ukratko spominje obitelj Vitturi, u kontekstu izgradnje kaštela Vitturi kao obrambene utvrde u vrijeme prodora Turaka te navodi kako je na temelju uvida u matične knjige župe u Kaštel Lukšiću ustvrdio da je posljednji muški potomak obitelji Vitturi, Francesco Vitturi imao dvije kćeri,

⁴² Isto, str. 158 - 159.

⁴³ Vjeko Omašić je kaštelanski povjesničar rođen 9. veljače 1923. godine u Kaštel Lukšiću. Diplomirao je na odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu 1951. godine te iste godine na odsjeku za geografiju na Prirodoslovno matematičkom fakultetu u Zagrebu. Doktorsku disertaciju obranio je na Sveučilištu u Splitu 1983. godine. Isprva je djelovao kao profesor povijesti i geografije u osnovnim i srednjim školama i kao povjesničar u Povijesnom arhivu u Splitu, a zatim kao profesor na Pedagoškoj akademiji u Splitu te na splitskom odsjeku zadarskoga Filozofskoga fakulteta. Znanstveni fokus mu je bio na agrarnim i društvenim temama, primarno vezanim za teritorij Kaštelanskog zaljeva. Od njegovih djela valja istaknuti *Mletačko-tursko razgraničenje na trogirskom području nakon Ciparskog i Kandijskog rata i njegove posljedice* iz 1971. godine, *Topografija Kaštelanskog polja* iz 1978., *Povijest Kaštela: od početka do kraja 18. stoljeća* iz 1986. te *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, u dva dijela, objavljeno 2001. godine.

Omašić, Vjeko. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 24.6. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=45104>>.

Dobrilu (Bonu) i Klaru od kojih nijedna nije imala djecu. Omašić navodi kako bi Francesco Vitturi mogao biti konte Radoslav iz romana, a njegova kći Dobrila, protagonistkinja romana. Nadalje, po Omašiću, smrću Dobrile Vitturi 1690. godine i Klare Vitturi 1710. godine, jedini nositelji loze bili su sinovi Francescove sestre Katarine koja se 1650. godine udala za bračkog plemića Jerolima Michelija te je od njihovog braka nastala nova loza, Micheli Vitturi, jedna od najmoćnijih dalmatinskih plemićkih obitelji u 18. stoljeću, čiji je najistaknutiji član Radoš Micheli Vitturi. Ipak, osim Katarine Micheli Vitturi i njenih nasljednika, na imanja i povlastice plemićke obitelji Vitturi, nakon smrti Francesca, pozivale su se obitelji Rosani, Dragač i Tomasseo tvrdeći kako su, zbog srodstva s Vitturijima, legitimni nasljednici njihovih posjeda i privilegija. Prema Omašiću, Francescova se kći Klara oko plemićkih povlastica sporila s Rosanijima u više navrata, i prije očeve smrti, a jedan od njih je iskoristio književnik Marko Kažotić *...kao motiv mržnje između tih dviju obitelji* u svom romanu Miljenko i Dobrila.⁴⁴ Također, Omašić je svoje mišljenje o povijesnoj pozadini legende, utemeljeno na istraživanju o sukobima trogirskih zemljoposjednika međusobno ili s kaštelanskim težacima, objavio u trećem broju časopisa *Mogućnosti* iz 1965. godine pod naslovom *Historijska pozadina Kažotićevog romana*. U spomenutom izvoru on navodi kako je sukob Klare (Chiare) Vitturi s braćom Rosani glavni uzrok netrpeljivost između dviju uglednih obitelji. Po dokumentu na kojeg se Omašić referira, Klara se suprotstavila Vincencu i Zoranu Rosaniju zbog njihovog nagovaranja i zahtijevanja od težaka kaštela Vitturi da melju masline i rade ulje na toću u vlasništvu obitelji Rosani. Tim činom bi obitelj Vitturi bila na gubitku s obzirom na to da onaj na čijem se toću pravi ulje od navedenog čina profitira. U dokumentu se ne spominje treći brat Rosani, Adalbert, odnosno Miljenkov otac što može upućivati da on nije imao veze s nakanama njegove braće ili se samo nije dovoljno istaknuo u iskazivanju istih. Svakako, Omašić tvrdi kako je ovaj konflikt, primarno ekonomske, a sekundarno društvene naravi, razlog mržnje među obiteljima Rosani i Vitturi.⁴⁵

Iako nije izravno vezano za legendu, Omašićevo istraživanje o kojem će sažeto biti riječi u ovom paragrafu bitno je za razumijevanje povijesnog konteksta u kojem se, navodno, nesretna priča odvila, odnosno olakšava razumijevanje relacija među obiteljima. Profesor Omašić je, potaknut Šoulavyjevim saznanjima koje je temeljio na usmenoj predaji, istraživao moguću povezanost obitelji Rosani (Rušinić) s ostroškim didićima. O navedenoj se povezanosti posebno razmatra jer su Rosaniji bili među pukom poznati kao Rušinići te se zbog navedenog

⁴⁴ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX stoljeća*, 1. dio, str. 165.

⁴⁵ BUĆAN, Neven. *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, str. 153.

i dvorac nazvao Rušinac.⁴⁶ Poznato je da su didići niži hrvatski plemenitaši koji su s područja potkozjačkog sela Ostrog raseljeni nakon ratova između komuna Trogira i Splita koje omeđuju kaštelanski prostor. Kako je navedeno u radu *Nastanak donjokaštelanskih utvrda i njihovo egzistiranje do Kandijskog rata: Iz izvora je vidljivo da se većina sporova vodila oko sela Ostrog na koga su pravo polagali Split, Trogir i ostroški plemenitaši didići. Vrhunac sukoba oko Ostroga datira u 1226. godinu kada su ujedinjeni Splićani i Trogirani razrušili navedeno selo, a didiće prisilili da se rasprše po Kaštelanskom polju, što nije zaustavilo njihovo svojatanje Ostroga. Povod je navedenom događaju otpor didića vlasti splitskog nadbiskupa Guncela, a podatke o događaju je ogorčeno iznio Splićanin Toma Arhiđakon. : „..., Splićani, na čelu sa svojim knezom Petrom Humskim, krenu kopnom i morem na Ostrog. Spale ga i poruše do temelja, a Ostrožane (Didiće) sa ženama i djecom pobiše ili pohvataše i odvedoše u zarobljeništvo u Split, porušivši im čak i crkvu s grobljem iz kojeg izbaciaše kosti pokojnika. U tom se pohodu Splićanima pridružiše i Trogirani, smatrajući valjda manjim zlom porušiti Ostrog nego da on dođe u ruke nadbiskupu i njegovim Splićanima. Dakle, Ostrog je žrtva sukoba navedenih komuna, a oni koji su prije komuna polagali prava na Ostrog, dakle didići, raseljeni su po kaštelanskom polju.⁴⁷ Omašić u svom djelu *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća* donosi popis prezimena glavara lukšićkih obitelji, a u popisu se nalazila obitelj Rosani koja je, prema izvoru, 1696. godine bila zastupljena u zboru didića sela Lukšić te je uz ostale protestirala zbog nemogućnosti biranja nadarbenika u Selišćima i Kruševiku. Protestirali su pozivajući se na nasljedno pravo biranja koje im je, po njima, nepravедno ukinuto.⁴⁸ Također, Omašić u istom djelu navodi i prezime Rusnić govoreći o udovici Mihi Rusnić koja je bila primorana dokazati vlasništvo nad svojim posjedom, te navedeno prezime povezuje s Rosanijima. Naime, iako se ta dva prezimena razlikuju, Omašić pretpostavlja kako se možda radi o istom prezimenu izrečenom u dvjema različitim varijantama, s obzirom da je to bio čest slučaj u tom povijesnom periodu (za primjer: Rusnić – Rusnović – Rušinić, Vučeta – Vučetić – Vučičević, Hrelja – Hreljas – Hreljanović, Matijaca – Matioča- Matijačin...). Unatoč argumentima koji upućuju na činjenicu da su Rosaniji zapravo potalijančeni Rušinići, hrvatski plemenitaši iz potkozjačkog sela Ostrog, profesor Omašić nikada se nije eksplicitno opredijelio za navedenu teoriju, smatrajući da su mu argumenti nedovoljno jaki da bi nagađanje postalo*

⁴⁶ Isto, str. 166

⁴⁷ KLIŠMANIĆ, Vinka. *NASTANAK DONJOKAŠTELANSKIH UTVRDA I NJIHOVO EGZISTIRANJE DO KANDIJSKOG RATA*. Završni rad, Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, 2021., str. 4.

<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:301936>

⁴⁸ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX stoljeća*, 1.dio, str. 209.

činjenica.⁴⁹ Ipak, prilikom promatranja statusa i uopće djelovanja obitelji Rosani na kaštelanskom području, ne treba zanemariti mogućnost koju su Šoulavy i Omašić istraživali. Čitajući roman i slušajući usmenu predaju, između redaka da se zaključiti kako su Rosaniji bili financijski znatno manje stabilni nego Vitturiji, ali su se i dalje smatrali svojevrsnim plemstvom iako ne jednako važnim kao obitelj Vitturi.⁵⁰ Moguće je da je navedeno posljedica njihovog raseljavanja iz Ostroga zbog čega su izgubili znatan dio svoje imovine i moći, uz zadržavanje svojevrsnog povlaštenog statusa. O njihovoj financijskoj nestabilnosti govori i činjenica da su 1678. godine prodali svoj kaštel trogirskom plemiću Ivanu Radošu, najvjerojatnije uz nekakav dogovor o daljnjoj mogućnosti stanovanja u njemu, uz naknadu.⁵¹ Usprkos prodaji dvorca koja svakako više ide u prilog financijskoj nestabilnosti nego stabilnosti, matične knjige i izvori na koje se Omašić poziva u svom kapitalnom djelu potvrđuju da su se Rosaniji (Rušinići) svakako zadržali na prostoru današnjeg Kaštel Lukšića nekoliko stoljeća nakon prodaje svog posjeda o čemu svjedoči izvor koji datira u 1739. godinu, a donosi podatak da je zastavnik lukšićke vojne čete *černide* bio Ivan Rosani. Nakon 1757. godine Kaštel Rosani prestaje egzistirati kao zasebno selo što također govori o njegovoj nemoći kao i nemoći njegovih vlasnika.⁵² Prema Omašićevim istraživanjima, Rosaniji su se na prostoru Kaštel Lukšića zadržali do 19. stoljeća, a on ne pronalazi nijednog Rosanija (Rušinića) na popisu vlasnika kuća iz 1846. godine dok su se prije navedenog perioda spominjali.⁵³

Spomenuto je već kako se profesor Omašić legendom o Miljenku i Dobrili bavio u maloj mjeri jer mu je znanstveni fokus bio usmjeren na društveno-ekonomske teme što je razumljivo s obzirom na društvene okolnosti u kojima je djelovao i stvarao.⁵⁴ Svakako, baveći se navedenom tematikom, Omašić je indirektno doprinio razumijevanju vremena u kojem se legenda navodno odvila te rasvjetljavanju odnosa koji se tiču navedenog perioda i navedenih obitelji. Zahvaljujući njegovom radu *Prilog poznavanju težačkog pokreta u Dalmaciji – Parnica 1697*

⁴⁹ BUČAN, Neven. *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, str. 166

⁵⁰ U usmenoj predaji se često navodi kako Rušinići nisu uživali onaj status plemstva kojeg je uživala vrlo utjecajna obitelj Vitturi te kako su bili znatno manje imućni od njih što je predstavljalo problem Dobrilinom ocu jer je smatrao da njegovoj kćeri, kao kćeri jednog kontea, priliči znatno ugledniji i bogatiji suprug. Navedeni odnos i pisac Marko Kažotić jasno ističe u svom djelu pa se tako na 26. stranici romana *Miljenko i Dobrila*, u prijevodu Mate Zorića, kroz lik Radoslava navodi: *Pa kako se (uzviknuo je uz strašan pogled) Miljenko usuđuje pomišljati na ruku moje kćeri? Zar on gaji tako bogohulnu nadu spram nje, premda je njoj suđeno da ukrasi kuću nekog kontea. Ne vjerujem u to. Moja kći neće uvrijediti uspomenu mojih predaka, zaboravljajući svoje podrijetlo, bacajući se u naručaj sinu mog neprijatelja, koji se uzdigao u plemstvo slučajem i po našoj milosti i to prije nepuna stoljeća, a danas mu nedostojno pripada.*

⁵¹ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX stoljeća*, 1.dio, str. 157.

⁵² BABIĆ, Ivo. *Prostor između Trogira i Splita*, Kaštel Novi, 1991., str. 166.

⁵³ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX stoljeća*, 1.dio, str. 456.

⁵⁴ OMAŠIĆ, Vjeko. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 28. 6. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=45104>>.

– 1702. godine između kaštelanskih težaka i trogirskih zemljoposjednika iz 1969. godine, pouzdano se može tvrditi o postojanju pojedinih povijesnih osoba koje su akteri Kažotićeva romana, pa i same legende te njihovom položaju unutar kolonatskog sustava. Navedeni prilog spominje Elizabetu (na nekim mjestima Isabetta ili Elena) i Klaru (Chiaru) Vitturi i obveze težaka prema njima te obveze težaka prema obitelji Rosani, najčešće ne navodeći konkretna imena članova te obitelji. U popisu za selo Kaštel Vitturi iz 1700. godine, kojeg je sastavio Paolo Fastizza, navodi se kako npr. Francesco Appetito mora ispuniti svoje težačke obveze prema Elizabeti Vitturi na ovaj način: *Francesco Appetito, 3 a Fugna V. 10 vigna 4, e til resto di presente, disgrezza, paga alla S. Elena Vitturi ili 3*. U istom popisu spominje se i obitelj Rosani, ne imenujući konkretne članove obitelji u prvom primjeru, dok u drugom spominjući Zorza Rosanija: *Magdalena Parina, 6, a Fugna V. 7 vigna, olivi 7, piante de frutti 8, paga alli eredi Rosani il 3*. što bi značilo da Magdalena Parina plaća nasljednicima obitelji Rosani navedene izdatke te *Pietro Milossin, 4, a Ghaina, V. 12 per disgrezzar, paga a Zorzi Rosani il 3*.⁵⁵ Nadalje, u popisu *Vreteni in tutto numero 1328* koji se odnosi na selo Kaštel Stari, spominje se npr.: *Antonio Descovich, 2, al Monte Radugn, V. 10 vigna, maraschi 8, fighi 3, olivi 3, et V. 10 che va lavorando pure nel detto Luogo, V. 20 in tutto, paga ad Elisabeta Vitturi il 3*.⁵⁶ U popisu *Vreteni in tutto 1727* za selo Kaštel Novi spominju se i Elizabeta i Klara Vitturi. Terminološki gledajući, spominje se udovica Elizabeta Vitturi: *Steffano Vlah, 7, a Xabize, V. 12, vigna 7, aratorio il resto, olivi 10, fighi 20, paga alla Vedova Elisabeta Vitturi il 3,...* i gospođa Elizabeta Vitturi: *Miliza Vlahova, 7, a Xabize, V. 12 vigna, olivi 3, fighi 6, paga alla sig. Elisabetta Vitturi il 3*. Za obveze težaka prema Klari Vitturi navodi se: *Marco Spisa, 6, a Marcelline, V. 16 vigna, olivi 1, marasche 10, paga alla Chiara Vitturi il 3.*, te se također u istom popisu spominju i težakove obveze prema Chiari, ne navodeći njeno prezime, ali se svakako može nagađati da se radi o Chiari Vitturi s obzirom na prethodno navedeno u popisu: *In detto luogo, V. 6, paga a Pietro Cippico il 3. Alle Fornase, V. 6 vigna, olivi 1, paga alla sig Chiara.....?*⁵⁷ U popisu *Vreteni in tutto 1436* ponovo se spominje udovica Vitturi, gotovo sigurno misleći na Elizabetu Vitturi, s obzirom na ostatak spomena u ovom popisu: *Doimo Marghitin, 7, a Dragha, V. 6 aratorio, paga a Luca Mazzarelli da Trau et alla Vedova Vitturi il 4.* U istom popisu spominje se općenito obitelj Vitturi bez navođenja članova, npr.: *Stef.*

⁵⁵ OMAŠIĆ, Vjeko. *Prilog poznavanju težačkog pokreta u Dalmaciji; Parnica 1697 – 1702. godine između kaštelanskih težaka i trogirskih zemljoposjednika*, Izdanje Historijskog arhiva u Splitu, Svezak 7, Split, 1969., str. 187 – 188.

⁵⁶ Isto, str. 191.

⁵⁷ Isto, str. 195 – 197.

Raspovich, 6, V. 8 aratorio, paga alli Vitturi il 4. te Chiara, odnosno Klara Vitturi: Michel Danicich, 5, a Zagon, V. 12 aratorio, paga a Chiara Vitturi il 3. Također se spominje i članica obitelji Rosani: *In detto Luogo V. 8 aratorio, comprata la detta Terra da Nicolotta Rosani, paga a niuno.*⁵⁸ Dakle, iz navedenog teksta koji govori o poziciji i odnosima plemića i težaka u vrijeme kolonatskog sustava, krajem 17. i početkom 18. stoljeća, na prostoru Kaštelanskog polja, mogu se izvući benefiti vezani za rekonstrukciju legende, a to su imena članica obitelji Vitturi i potvrda njihovog postojanja. Također, prisutan je i spomen obitelji Rosani, a uz legendu je indirektno vezan Zorzi Rosani, za kojeg Bućan nagađa da je Miljenkov stric.⁵⁹

3.3. Usmena predaja

Legenda o Miljenku i Dobrili u velikoj se mjeri zadržala u obliku usmene predaje, primarno kaštelanskog puka. Kao rezultat svojevrsnog intervjuiranja Kaštelana, ponajprije onih starije dobi koji su bili u prilici u obitelji čuti poneku informaciju o legendi, može vrlo sažeto opisati usmena predaja priče o Miljenku i Dobrili. Neizostavan su dio priče njihova prezimena, Rosani i Vitturi, njihov povlašteni status u društvu toga vremena te mjesta stanovanja, kaštel Rušinac i kaštel Vitturi. Nadalje, spominje se kako su glavni protagonisti odgojeni zajedno, u ljubavi i skladu dviju obitelji čija im je iznenadna mržnja onemogućila sretnu ljubavnu priču. Miljenko i Dobrila bili su primorani sastajati se tajno, najčešće na morskim vratima dvorca Vitturi do kojih bi Miljenko iz svog doma došao brodicom, a vrijeme sastanka bilo bi ugovoreno uz veliku pomoć Dobriline pomoćnice Antice. Konte Vitturi bio je bijesan zbog navedene situacije te je kćer zbog moguće ugroze njihovog ugleda kaznio poslavši je u samostan u Trogiru, a Miljenko je također bio udaljen s kaštelanskog prostora u navedenom periodu. Uspješan bijeg iz samostana Dobrili je omogućio da se ponovo sastane s Miljenkom, uz pomoć nekakvih posrednika, a konte Vitturi, saznajući za navedenu situaciju, pružio im je lažnu ruku oprosta i ponudio da će on organizirati svadbenu proslavu u svom domu, kako bi se mogao osvetiti za ukaljani ugled. Nedugo nakon samog obreda vjenčanja, konte Vitturi je na mostu svog kaštela ubio novopečenog zeta i tako vlastitu kćer osudio na patnju koja je uzrokovala njenu preranu smrt. Miljenko i Dobrila pokopani su u crkvi sv. Ivana, kraj kaštela Rušinić, a pokriva ih ploča s natpisom *Pokoj ljubovnikom* kao simbol njihove nesretne, ali vječne ljubavi.

⁵⁸ Isto, str. 199 – 201.

⁵⁹ BUĆAN, Neven. *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, str. 153.

Spomenuto je kako su legendu prenosili težaci s generacije na generaciju na raznim okupljanjima i proslavama. Na navedeni način, dakle usmenom predajom, legenda je jednim dijelom došla i do Marka Kažotića, a veći dio mu je, kako on navodi, pružila kronika bezimenog pisca na koju se, kao i na usmenu predaju, slučajno namjerio.⁶⁰ Uspoređujući predaju s Kažotićevim romanom, uglavnom su vidljiva poklapanja glavnih elemenata legende (akteri, mržnja među uglednim obiteljima, nesretna ljubav, tragični čin, veliki broj lokacija) dok se nekakvi detalji, kao npr. odnos kontea Radoslava (Francesca Vitturija) sa sluškinjom Anticom te razlog mržnje među obiteljima razlikuju ovisno o pripovjedaču. Za dodatno pojašnjenje navedenog valja iskoristiti Bućanovu tvrdnju: *Čak i danas tu ljubavnu priču o Miljenku i Dobrili radije zovemo da je legenda nego roman. A legenda je nužno morala biti znatno šira, jer nju su prepričavali mnogi, a pisac romana je samo jedan, ali osmišljeniji i konzistentniji. Zato se ipak najčešće misli da je samo ono što je ušlo u roman doista istina, a sve drugo da je izmišljeno, čak ako je i vrlo moguće, indikativno je tek kao pretpostavka. Tako danas, 2014. godine, nije moguće dokazati sve te pretpostavke koje pred nas stavlja sadržajno bujna legenda, jer je prošlo 327 godina nakon događaja o kojem sada pričamo.*⁶¹ Dakle, usmena predaja je zbog brojnosti tzv. autora, odnosno broja pripovjedača znatno šira nego roman. Sadržaj romana je nakon objave nepromjenjiv dok se usmenim putem legenda konstantno može oblikovati što donosi znatan broj različitih podataka o čijoj istinitosti je, s obzirom na vremenski odmak od navodnog odvijanja tragične priče, teško govoriti. Kod navedene legende je zahvalno, kako je već spomenuto, što se krucijalni elementi poklapaju, odnosno što se roman i legenda u obliku usmene predaje, sadržajno mnogo ne razilaze i najvažnije, dijele istu glavnu misao.

3.3.1. Usmena predaja u obitelji De Micheli – Vitturi

Spomen na Miljenka i Dobrilu zadržao se u formi usmene predaje u obitelji De Micheli – Vitturi, baštinicima bračke plemićke obitelji De Micheli i trogirke obitelji Vitturi. Smrću Francesca Vitturija, posljednjeg muškog člana obitelji Vitturi, muška loza ove obitelji se ugasila, ali sama obitelj je nastavila egzistirati udajom Francescove sestre Katarine Vitturi za bračkog plemića Jerolima Michelija⁶² jer je njihov sin Nikola, baštineći plemeniti rod i majke i

⁶⁰ Isto, str. 149.

⁶¹ Isto, str. 150.

⁶² OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX stoljeća*, 1.dio, str. 165.

oca, stvorio novu plemićku obitelj, De Micheli- Vitturi.⁶³ Usmenom predajom, priča je od 17. stoljeća došla do jednog od današnjih baštinka obitelji Vitturi, Tomislava De Micheli – Vitturija koji je za potrebe ovog rada ukratko ispričao vlastita saznanja o legendi. Pri spomenu legende, Tomislav se ogradio od diskutiranja o njejoj istinitosti te ukazao na problematičnost potvrđivanja legende s obzirom na to da je obiteljska knjižnica Micheli – Vitturi u dvorcu Vitturi u Kaštel Lukšiću uništena 1943. godine kao i gotovo cijela njena građa. Prema Tomislavu, sinu Giovannija De Micheli – Vitturija, stav obitelji o legendi je sljedeći: *Prema obiteljskom stablu Vitturi, postoji jedna kandidatkinja koja bi mogla biti Dobrila. Stav mog oca i strica je sličan, a to je da se Miljenko nakon ženidbe s Dobrilom ponio bahato u konverzaciji s njenim ocem koji je Miljenka, zbog uvrede, u naletu bijesa ubio. Navodno je okidač bio što je Miljenko, jednom prilikom, stavši pred dvorac, rekao: „Ovo je sada moje!“* Prema navedenom, razlog svađe se može pronaći u uvredi koju je u modernom vremenu moguće tretirati kao beznačajnu ili blagu, ali promišljajući u kontekstu vremena o kojem se piše, plemstvo je uvelike brinulo i marilo za svoj društveni status i iziskivalo od ostalih da isti poštuju kako su oni smatrali da priliči. Također, Tomislav je nadodao da se u njegovoj obitelji čak do 20. stoljeća zadržao takozvani gard, odnosno nošenje plemstva, posebno kod njegove bake, stoga navodi kako ga spomenuti razlog za Miljenkovo ubojstvo ne čudi.⁶⁴

⁶³ Michieli Vitturi. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 14. 7. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=40564>>.

⁶⁴ Intervju vođen od strane autorice rada, 15. svibnja 2023. godine

4. POVIJESNA REKONSTRUKCIJA LEGENDE O MILJENKU I DOBRILI

Povijesna rekonstrukcija legende o Miljenku i Dobrili izvršit će se korištenjem više znanstvenih metoda od kojih se kao ključna ističe metoda dokazivanja i njoj oprečna, metoda opovrgavanja. U metodi dokazivanja inkorporirane su gotovo sve ostale znanstvene metode i postupci kao što su analiza i sinteza, generalizacija i specijalizacija, indukcija i dedukcija, apstrakcija i konkretizacija te svi oblici mišljenja, poimanja i zaključivanja. Također se u radu, po potrebi, provodi i genealoška metoda te metoda ispitivanja. Navedenim znanstvenim metodama, u mjeri u kojoj izvori dopuštaju, provest će se, kako je spomenuto, povijesna rekonstrukcija legende, a za polazište rekonstrukcije koristit će se roman Marka Kažotića, *Miljenko i Dobrila*, u prijevodu Mate Zorića.

U povijesnoj rekonstrukciji legende prvi korak je rasvjetljavanje pripadajućeg povijesnog konteksta kako bi se ušlo u srž društva, odnosno društvenih pa i moralnih postavki toga vremena sa svrhom da se postupci aktera razumiju na pravi način. Zatim, analizirat će se povijest obitelji Vitturi i Rosani u svrhu potvrđivanja ili demantiranja postojanja glavni aktera legende, Dobrile i Miljenka. Iz istog razloga, dakle radi potvrde ili demantiranja postojanja analizirat će se prisutnost don Mavra i trogirskog savjetnika Celia Dorotea u izvorima. Sažeto će se prikazati izgled i ustroj samostana sv. Nikole u Trogiru te njegova povezanost s obitelji Vitturi i mogućnost da je Dobrila tu uistinu bila zatvorena. Nadalje, analizirat će se prijenos sv. Ivana Trogirskog i vjerojatnost da je Dobrila, zajedno sa svojom obitelji sudjelovala u navedenom događaju. Sažeto će se prikazati izgled i povijest crkve u kojoj su se protagonisti vjenčali te isto za onu u kojoj su pokopani s osvrtom na grobni natpis. Zaključno, analizirat će se izvori koji bi trebali, zbog prirode događaja, dakle ubojstva među plemićima, sadržavati nekakav zapis o tragičnom činu.

4.1. Povijesni kontekst

U svrhu razumijevanja odnosa koji se provlače kroz legendu i Kažotićev roman te za uspješno proučavanje istih, nužno je detaljno se informirati o povijesnom kontekstu, sastavljenom od vremenskog, prostornog i društvenog okvira, u kojem se tragična priča odvila. Roman i usmena predaja legende donose vremenski i prostorni okvir, a na temelju navedenog, primarno zahvaljujući zapisima Pavla Andreisa⁶⁵ i Ivana Lucića⁶⁶, može se uvelike rekonstruirati društvena i kulturna pozadina vremena u kojem se legenda odvila, odnosno kraja 17. stoljeća na području, kako ga je Ivo Babić nazvao, između Trogira i Splita. Referirajući se na prethodnu rečenicu, Kaštelansko polje, odnosno naselja izgrađena na tom prostoru, bila su minorne važnosti i utjecaja prema dvama moćnicima koji su polje okruživali, odnosno Split i Trogir. S obzirom na to da su vlasnici naselja u Kaštelanskom polju bili plemići iz navedena dva grada, na kaštelanska sela primjenjivala se vlast kojoj su se pokoravali njihovi vlasnici. Dakle, u 17. stoljeću, Kaštelansko polje i sela podignuta na njegovoj obali, bila su pod upravom Serenissime.⁶⁷ Na prostoru Dalmacije, u periodu novog vijeka, najdugotrajnija je bila uprava Mletačke Republike. Unatoč mnogim negativnim konotacijama koje se uz nju vežu, primarno zbog njene centralističke politike koja je dovela do iscrpljivanja perifernih dijelova Republike, neupitna je njena važnost u obrani Dalmacije, konkretno Kaštelanskog polja od prodora Turaka Osmanlija te je ona kao upraviteljica osiguravala svom stanovništvu određeni stupanj sigurnosti

⁶⁵ Pavao Andreis je trogirski povjesničar koji je djelovao u periodu 17. stoljeća. Nagada se kako je studirao u Padovi te da se nakon uspješno završenog studija vratio u rodni grad u kojem je obnašao razne počasne funkcije pa tako i onu suprakomita. U vrijeme Kandijskog rata se, kao pripadnik trogirskog izaslanstva, zalagao za fizičko osiguravanje grada, odnosno za podizanje fortifikacija. Po završetku spomenutog rada, participirao je u razgraničenju mletačkih i osmanskih posjeda na teritoriju Dalmacije. Obnovio je kaštel Andreis u današnjem Kaštel Starom. Unatoč brojnim odličjima, njegovim najvećim životnim uspjehom se smatra stvaranje djela *Povijest grada Trogira*, napisano na talijanskom jeziku u devet od deset planiranih knjiga. Također je pisao i o prijenosu tijela sv. Ivana Trogirskog te o crkvenim poslovima grada Trogira.

Andreis, Pavao. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 23. 5. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=2606>>.

⁶⁶ Ivan Lucić je trogirski plemić, povjesničar i kartograf koji je djelovao u periodu 17. stoljeća. Dok je osnovno obrazovanje završio u Trogiru, višu razinu obrazovanja je stekao na Apeninskom poluotoku, odnosno u Rimu je 1628. godine diplomirao matematiku, filozofiju, političke znanosti i književnost, a dvije godine nakon doktorirao u Padovi, u polju crkvenog i civilnog prava. U Trogiru je djelovao kao gradski sudac te kao član komunalnog vijeća. Od 1654. godine postaje član Zavoda sv. Jeronima u Rimu. Uz navedene funkcije, zanimao se za kulturnu i političku povijest dalmatinskog prostora, posebno Trogira te je objavio razna djela navedenih tematika od kojih se kao glavna ističu *De Regno Dalmatiae et Croatiae libri sex*, za koje se drži da je prvo znanstveno – kritičko djelo hrvatske historiografije, Život blaženog Ivana isposvjednika, biskupa trogirskog, i njegova čudesa, Kazalo znamenitih pojmova, Pogreške tako ispraviti, Današnji Ilirik, Povijesna svjedočanstva o Trogiru, koji se sada zove Trau koje je nadopunjeno pa ponovno objavljeno kao Povijest Dalmacije, a osobito grada Trogira, Splita i Šibenika. Lucić, Ivan. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 23. 5. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=37386>>.

⁶⁷ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 151 – 152.

i omogućavala relativno prihvatljivo funkcioniranje ekonomije i društva.⁶⁸ S obzirom na teritorijalnu pripadnost, odnosno na položaj kaštela Rosani i kaštela Vitturi, prilikom proučavanja povijesnog konteksta navedene legende, fokus će biti na trogirskom dijelu Kaštelanskog polja.

Trogirska komuna obuhvaćala je grad Trogir i okolna područja koja su bila u njegovoj vlasti, a pod upravu navedene komune spadao je i dio Kaštelanskog polja, iz smjera Trogira do stupa pod Ostrogom.⁶⁹ Grad je bio opasan niskim, odnosno vanjskim zidom i visokim zidom koji su okruživali grad s tri strane svijeta, istoka, zapada i sjevera.⁷⁰ Iziskivalo se od trogirskih građana, ali i stanovnika trogirskog distrikta da sudjeluju u očuvanju fizičke sigurnosti, odnosno u održavanju navedenih zidina pa Lucić navodi ulomak iz zapisnika vijeća iz 15. stoljeća: *U općem vijeću plemića grada Trogira bi prihvaćeno da svaka osoba bilo kojeg položaja kako plemić tako pučanin, kako građanin tako onaj iz burga kao i distriktualac ili stanovnik Trogira koji pravi oporuku mora odsad unaprijed u svojoj oporuci nešto od svojih dobara zavještati za izgradnju zidina burga, a ako drukčije učini, neka oporuka bude nevaljala...*⁷¹ Najviši organ vlasti u trogirskoj komuni predstavljalo je Veliko vijeće (*Consilium generale, magnum*), sačinjeno od plemića, starijih od šesnaest godina. Članovi Vijeća birali su načelnika komune, odnosno komunalnog kneza dok Mletačka Republika nije preuzela monopol tako što je za komunalne knezove postavljala vlastite kandidate. Odluke Velikog vijeća bile su uvrštavane u Statut komune te su nazivane statutarnim odlukama.⁷² Promatrajući vlast iz današnje perspektive, Veliko vijeće bi predstavljalo današnji pojam zakonodavne vlasti. Slijedeći navedeno, izvršnu i sudsku vlast obnašalo je Malo vijeće, još nazivano i komunalna Kurija. Sastavljeno isprva od četiri, a kasnije od tri suca i četiri vijećnika, na čelu s komunalnim knezom, ono je rukovalo komunalnim poslovima i upravljalo samom komunom prema statutarnim odredbama koje je donosilo Veliko vijeće. Uz Veliko i Malo vijeće, u iznimnim situacijama kao što su donošenje važnih odluka za komunu, sazivalo se i Tajno vijeće (*Consilium secretum*) sastavljeno od članova Malog vijeća i *sapientasa*, odnosno dvanaest nobila određenih od Velikog vijeća za obnašanje funkcije članova Tajnog vijeća.⁷³ Također, osim kolegijalnih organa komune koja predstavljaju navedena tri vijeća, komuna je bila sastavljena i od niza individualnih organa odnosno raznih službenika, koji su također kao i

⁶⁸ BABIĆ, Ivo. *Prostor između Trogira i Splita*, str. 108.

⁶⁹ ANDREIS, Pavao. *Povijest grada Trogira II*, Čakavski sabor, Split, 1977., str. 134.

⁷⁰ LUCIĆ, Ivan. *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, Čakavski sabor, Split, 1979., str. 990.

⁷¹ Isto, str. 1054.

⁷² ANDREIS, Pavao. *Povijest grada Trogira II*, str. 139.

⁷³ Isto, str. 139 – 140.

članovi vijeća, najčešće bili plemići, a dijelili su se na vanjske, odnosno one koji su pozivani izvan komune, najčešće s Apeninskog poluotoka, da vrše određene službe i na unutrašnje, odnosno one koji su bili građani Trogira. Od individualnih organa komune valja istaknuti advokate (odvjetnike) koji su pred Kurijom zastupali interese privatnih osoba, kamerlenge, odnosno blagajnike koji su bilježili sve komunalne primitke i izdatke te notare, odnosno javne bilježnike koji su sastavljali isprave za privatne stranke te uživali javnu vjeru (*fides publica*) od strane stanovništva komune.⁷⁴ Svi navedeni komunalni službenici morali su postupati u skladu sa Statutom koji je u Trogiru donesen 1322. godine, ali je konstantno nadopunjavan, odnosno aktualiziran, sukladno društvenim promjenama.⁷⁵ Veliki broj statutarnih odredbi uplitaio se u tzv. urbanističko-ekološku sferu određujući ne samo važna pitanja koja se tiču funkcioniranja života unutar zidina, kao što su higijena i stambena izgradnja, već se detaljno bavio i pitanjima funkcioniranja cjelokupnog komunalnog teritorija pa se tako strogo određivao početak berbe i žetve, način na koji će se brati masline, blagdani kada se podmiruju međusobne obveze između gospodara i težaka i tako dalje.⁷⁶ Još jedna grana vlasti u Trogiru, iako neslužbena, svakako je bila i Crkva, usko vezana uz plemićki sloj.⁷⁷ Evidentno je kako je u trogirskoj komuni, kao i dalmatinskim komunama toga vremena, koncentracija vlasti bila u rukama plemstva.

Temelj trogirске privrede bila je zemljoradnja i stočarstvo, a navedene dvije grane bile su zastupljene u trogirskom distriktu, dok se grad uglavnom bavio trgovinom zbog nedostatka prostora za spomenute privredne grane.⁷⁸ Najvažnije je bilo vinogradarstvo i maslinarstvo, zastupljeno u Kaštelanskom polju, ali sijale su se i žitarice, no nedovoljno da bi zadovoljile cjelogodišnje potrebe stanovnika trogirskog distrikta. O navedenom govori putopisac Alberto Fortis u svom djelu *Put po Dalmaciji: Ovdje se loze i masline tako dobro goje da ovaj kratak pojas uska polja daje veći dio od trinaest tisuća barila izvrsna ulja i pedeset tisuća barila ponajboljeg vina što čini, kako mi je rečeno i napisano, prosječnu proizvodnju tih dviju vrsta na području Trogira. Kaštelansko primorje daje i podosta bajama, trista tisuća librica smokava i malo žita, ali ono nije najbogatija plodina ovog kraja.*⁷⁹ Nedostatak žitarica nadoknađivao se izvozom viškova vina. Za zemljoradnju je još bio važan i uzgoj voćaka, posebno smokava, a u stočarstvu je najzastupljenije bilo uzgajanje ovaca i koza te posljedično proizvodnja sira i vune.

⁷⁴ Isto, str. 140 – 141.

⁷⁵ Isto, str. 40.

⁷⁶ BABIĆ, Ivo. *Prostor između Trogira i Splita*, str. 90 – 91.

⁷⁷ ANDREIS, Pavao. *Povijest grada Trogira II*, str. 143.

⁷⁸ Isto, str. 139.

⁷⁹ FORTIS, Alberto. *Put po Dalmaciji*, Marjan tisak, Split, 2004., str. 16.

Također se proizvodila i sol kao vrlo važna namirnica za soljenje mesa i njegovo očuvanje.⁸⁰ Za trogirске solane bila je pogodna močvarna obala oko grada te na Pantanu – Blatu.⁸¹

Na poljoprivredno najvažnijem dijelu trogirskog distrikta, odnosno na trogirskom dijelu Kaštelanskog polja, u navedenom periodu, egzistiralo je deset obrambenih utvrda, izgrađenih ovim kronološkim redom: Koriolan Cipiko 1481., Mihovio Rosani 1482. godine, Jerko i Nikola Vitturi 1487. godine, iste godine kao i Vitturiji kaštel gradi i Andrija Celio – Cega, zatim Stjepan Stafileo 1508. godine, Pavao – Antun Cipiko 1512., Matija Dragazzo 1543. godine, Ludovik i Ivan Lodi 1548., Ivan Quarco 1558. i posljednji Ivan i Pavao de Andreis 1600. godine.⁸² Uz navedene obrambene utvrde uglavnom su podizana i sela namijenjena zaštiti stanovništva od prodora Turaka. Obrambeni kašteli i pripadajuća im naselja izgledom i organizacijom uklapaju se u mletački obrambeni sustav koji je u navedenom periodu, i stoljeću ranije, bio potican od strane Mletačke Republike.⁸³ Dok su kašteli najčešće izgrađeni isključivo o trošku njihovih vlasnika, sela uz njih uglavnom su bila potpomognuta financijskom potporom mletačke vlasti. Sela su bila formirana kao klasična, tijesna obrambena naselja s vratima i pokretnim mostom. U njima je dominirao plemićki kaštel, podignut najčešće na hridinama na samoj obali radi jednostavnijeg pristupa s mora. Kaštel je od ostatka sela odjeljivao jarak pun vode, a spajao ih je pomični drveni most. Sela su, kao i grad, također bila opasana zidom, odnosno utvrđena, iz sigurnosnih razloga, a kuće su najčešće potleušice, građene usuho, najčešće prekrivene slamom iako ona, kao građevinski materijal, nije bila dozvoljena zbog lakog širenja požara.⁸⁴ Jenjavanjem te finalno prestankom opasnosti od Turaka Osmanlija, sela su nastavila egzistirati kao formirane zajednice, a kašteli su služili primarno kao stambene jedinice povlaštenih Trogirana koji su ih izgradili te su, zahvaljujući seoskim dohotcima, isprva relativno skromne obrambene utvrde pretvorili u raskošne stambene prostore. Andreis navodi kako su vlasnici kaštela u njihovo uređenje unosili vlastitu osobnost, a u navedene objekte najčešće su se povlačili *da bi uživali ljepote proljeća*. Valja spomenuti kako su gospodari trogirskih kaštela uglavnom posjedovali i u Trogiru nekakav stambeni prostor, najčešće palaču te su obnašali razne funkcije u gradskoj upravi.⁸⁵ Najčešće su plemići i unutar samog sela posjedovali nekakav

⁸⁰ ANDREIS, Pavao. *Povijest grada Trogira II*, str. 139.

⁸¹ BABIĆ, Ivo. *Prostor između Trogira i Splita*, str. 88.

⁸² KLIŠMANIĆ, Vinka. *NASTANAK DONJOKAŠTELANSKIH UTVRDA I NJIHOVO EGZISTIRANJE DO KANDIJSKOG RATA*, str. 10.

⁸³ BABIĆ, Ivo. *Prostor između Trogira i Splita*, str. 154.

⁸⁴ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 196 – 199.

⁸⁵ BABIĆ, Ivo. *Prostor između Trogira i Splita*, str. 162.

stambeni objekt, pa je tako npr. obitelj Vitturi posjedovala kuću u glavnoj ulici u Kaštel Lukšiću.⁸⁶

Srednjovjekovni društveni odnosi prenijeli su se u novi vijek u okrilju kolonata kao temeljnog odnosa između zemljoposjednika i težaka. Kolonat je sadržavao i obilježja emfiteuze, odnosno doživotnog zakupa kojim je težakova obitelj, dok god traje loza koju je zasadio, bila zaštićena od strane zemljoposjednika. Ipak, plemići su određivali visinu zakupa i u tom smislu ipak imali svojevrsni monopol nad zemljom koju se težaci obrađivali i njenim urodima.⁸⁷ Razumije se kako su plemići uživali mnoštvo privilegija od strane mletačke vlasti kao graditelji sela i utvrda. Biral su seoskog gaštalda (odgovoran pred predstavnicima vlasti za sve važne poslove u selu), seoskog župnika, iako je trošak njegovog uzdržavanja pao na seljane, ubirali su godišnji livel za kuće seljaka koje su morale biti unutar utvrđenih zidova, a zabrana je prividno bila zbog sigurnosnih razloga iako je stvarni razlog bio ekonomska korist plemića.⁸⁸ Unatoč navedenim restrikcijama, seljaci su već od 17. stoljeća započeli s izgradnjom kuća izvan seoskih zidina, na štetu gospodara, ali i zbog skučenosti prostora u selu.⁸⁹ Gospodari kaštela i pripadajućeg mu sela jedini su imali *us eligendi et praesentandi*, odnosno pravo na odabir župnik i pravo da ga predstave višim crkvenim vlastima, odnosno gospodari kaštela bili su *juspatroni*. Količina glasova određenih juspatrona ovisila je o broju dionica u vlasništvu nad kaštelom pa su se tako, na primjeru Kaštel Lukšića, nakon smrti Francesca Vitturija, za pravo izbora župnika, parničile čak četiri obitelji, točnije obitelj Rosani, Dragač, Zavoreo Tomaseo i Micheli Vitturi, pozivajući se na povezanost s izumrlom obitelji Vitturi. Konačno je mletačka vlast 1772. godine priznala samo obitelji Micheli Vitturi ona prava koja su imali nekadašnji gospodari kaštela, odnosno obitelj Vitturi, a to su: ..., *pravo izbora i predstavljanja župnika; prije drugog zvona remeta ih je morao obavijestiti, a zvoniti teći put za misu mogao je samo s dopuštenjem te obitelji; samo su oni mogli biti trostruko kađeni tamjanom nakon svećenika i nitko drugi; za vrijeme procesije jedan od njih ili više njih su nosili nebnicu, a ostali članovi obitelji išli su odmah iza svećenika; pri podjeli svijeća oni su morali biti prvi, odmah nakon svećenika.*⁹⁰ Vlasnici kaštela jedini su u selu imali dopuštenje posjedovati tjesak za masline i seljaci iz njihovog sela su isključivo smjeli mljeti masline na tjesku svog gospodara i davati petnaestinu ulja gospodaru i vlastima. Iako formalno plemići nisu imali direktnu sudsku vlast nad težacima iz svog sela, vlasti su

⁸⁶ Isto, str. 144.

⁸⁷ Isto, str. 111.

⁸⁸ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 199 – 201.

⁸⁹ BABIĆ, Ivo. *Prostor između Trogira i Splita*, str. 165.

⁹⁰ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 473 – 474.

uglavnom djelovale prema optuženim seljacima po napatku plemića⁹¹ što je vidljivo iz jedne od žalbi koju su težaci uputili mletačkim vlastima: *Optužuju nas lažno predstavnicima vlasti koji nas zatvaraju. U zatvoru ostanemo mnogo dana dok ne dokažemo svoju nevinost, a dotle istrošimo imetak i pretrpimo mnoge nevolje u zatvorima i na galijama...* Dakle, osim obveza prema plemićima, seljaci su bili primorani ispunjavati i vojne obveze prema mletačkoj vlasti, u obliku službe u teritorijalnim jedinicama, odnosno černidama ili u mletačkim galijama.⁹² Ipak, vlast je bila svjesna kako je seljacima nužno dati svojevrsnu autonomiju kako im ne bi otkazali potrebnu poslušnost, stoga su imali pravo na organiziranje seoskih skupština koje je sazivao župan, odnosno čelnik glavne bratovštine. Na spomenutim skupštinama diskutiralo se o važnim pitanjima sela, birali su se seoski suci, a sve navedeno moralo je biti u prisustvu predstavnika vlasti. S vremenom, svijest je težaka rasla, kao i nezadovoljstvo poduprto sve većim kolonatskim opterećenjima koja su na njih stavljali vlasnici kaštela, stoga je period 16. i 17. stoljeća obilježen sudskim sporovima između težaka i plemića.⁹³ Mletačka Republika se kod sporova pučana i plemića koristila taktikom *divide et impera* tako da bi u određenim situacijama formalno zauzela stranu pučana, iako je favorizirala plemstvo i postupcima navedenu naklonost iskazivala, što su plemići koristili koliko je bilo moguće.⁹⁴ Oko plemićkih povlastica, najčešće zemlje, sukobljavali su se i plemići međusobno, a u historiografiji je poznat sukob između obitelji Vitturi i Rosani za koje mnogi smatraju da ih je Kažotić iskoristio kao motiv svog romana. Summa summarum, kako bi se zaokružila priča o sukobima plemića međusobno te plemića s težacima te kako bi se naglasila važnost zemlje uz koju su vezane brojne popratne problematike, iskoristit će se ulomak iz djela *Prostor između Trogira i Splita: Zemlja je, dakle, magma cjelokupne kulturne konfiguracije. Oko nje se vode parnice, ukrštavaju se klasni i grupni konflikti. Zato i toliko sporova oko zemlje; odatle i kultura katastra; već kaštelanski težaci u XVII i XVIII stoljeću naručuju katastarske snimke; falsificiraju se isprave, skrivaju se stare mape; težaci pak u više navrata nastoje uništiti arhive u kojima su najbrojniji dokumenti o posjedovnim odnosima. Uz zemlju su, naravno, vezane i individualne sudbine, brige oko nasljedstva, oko miraza (vječna pitanja „intavulavanja“ – upisivanja u sudske registre); zemlja je stoga uzrok i sudskih sporova unutar samih obitelji, i posjedničkih i onih težačkih.*⁹⁵

⁹¹ Isto, str. 109 – 110.

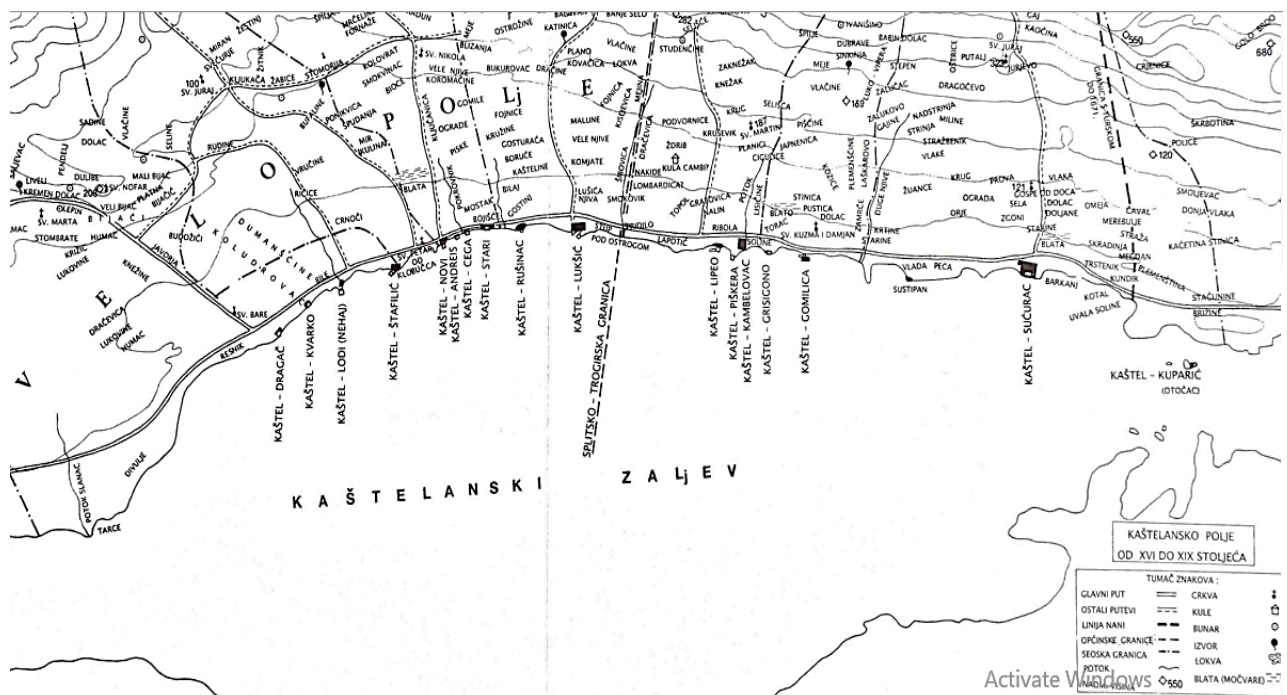
⁹² OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 304 – 305.

⁹³ Isto, str. 202 – 203.

⁹⁴ ANDREIS, Pavao. *Povijest grada Trogira II*, str. 137.

⁹⁵ BABIĆ, Ivo. *Prostor između Trogira i Splita*, str. 112.

Prema zapisima Pavla Andreisa, analizirajući društvo toga vremena, izostavljajući pravni segment kojim su se plemići i pučani, sukladno statutu, primarno odvajali, odnosno izostavljajući cjelokupnu klasnu podjelu koja je bila neminovna, obitelj je i kod plemića i kod težaka funkcionirala prema istom principu. Na čelu obitelji bio je otac koji je u odgojne svrhe osim verbalnog kažnjavanja, imao i mogućnost fizičkog kažnjavanja sinova i kćeri. Navedeno očinsko pravo bilo je zastupljeno čak i ako nije stanovao s djecom u zajedničkom kućanstvu. Očeva riječ bila je ključna prilikom sklapanja brakova njegove djece, dakle sinovi se nisu smjeli ženiti, ni kćeri udavati ako pravovremeno nisu dobili očevu dopuštenje. U situacijama gdje je kućanstvo ostalo bez oca, majka bi naslijedila pravo odlučivanja o brakovima svoje djece. Treba razumjeti da su brakovi sklopljeni bez očevog ili u iznimnim situacijama, majčinog dopuštenja i dalje bili valjani zbog snage crkvenog prava, ali djeca koja su se oglušila na roditeljske naredbe, gubila su pravo na miraz ili nasljedstvo.⁹⁶

Slika 1 Kaštelansko polje od 16. do 19. st.

⁹⁶ ANDREIS, Pavao. *Povijest grada Trogira II*, str. 144.

4.2. Obitelj Vitturi

Dobrića, protagonistica legende, pripadala je slavnoj trogirskoj plemićkoj obitelji Vitturi o kojoj će, za potrebe povijesne rekonstrukcije legende, u ovom dijelu rada, biti riječ. Na temelju djela *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, autora Mladena Andreisa, sažeto će se prikazati povijest obitelji Vitturi koja je svoj obrambeni kaštel podigla na teritoriju današnjeg Kaštel Lukšića 1493., na temelju mletačke dozvole iz 1487. godine koju su dobili plemići Jerolim i Nikola Vitturi. Njihov kaštel dobio je definitivni izgled 1564. godine, a o navedenom govori natpis uklesan na galeriji u dvorištu kaštela Vitturi: *Braća Jakov i Jerolim Vitturi vlastitim troškovima preuredište na ovaj način 1564.*⁹⁷

Slika 2 Grb obitelji Vitturi pronađen na nadvratniku obiteljske kuće Vitturi u Kaštel Lukšiću

⁹⁷ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 163.

4.2.1. Povijest obitelji Vitturi i obiteljsko stablo

Friedrich Heyer von Rosenfeld, austrijski heraldičar i jedan od osnivača ADLER-a, bečkog heraldičko - genealoškog društva tvrdio je kako je obitelj Vitturi venecijanski plemeniti rod koji je, osim u Trogiru, zabilježen i u Poreču.⁹⁸ Smatra se da su bili prisutni i u Bakru kao istaknuti brodari, trgovci i pomorski kapetani, zajedno s plemićkim obiteljima Agnese, Bizzaro, Carina, Denaro, Juliani i Raffaelis. Postoji i teza po kojoj su Vitturiji podrijetlom iz Rima, a u vrijeme rata između Venecije i Pise, oko 1260. godine, ulaze u počasni mletački patricijat.⁹⁹ Svakako, bili su dio mletačkog plemstva i kao takvi, usko povezani s Apeninskim poluotokom, posebno Venecijom. O rodnoj povezanosti mletačke i trogirске grane obitelji Vitturi svjedoči oporuka Mlečanina Rainera Vitturija kojom određeni novčani iznos ostavlja u nasljedstvo rođaku Jakovu Vitturiju, trogirskom plemiću. Prema Heyeru von Rosenfeldu i zapisima Pavla Andreisa, prvi pripadnik roda, zabilježen u Trogiru je Držimir koji je obnašao funkciju trogirskog načelnika od 1242. do 1243. godine.¹⁰⁰ Navedeno se razilazi s tezom Ivana Luciusa da je prvi član obitelji Vitturi bio Jakov koji iz Venecije seli u Trogir u 13. stoljeću i sklapa brak s Dobrilom Cega (Ciga).¹⁰¹ Ipak, dosadašnja historiografija prihvatila je tezu po kojoj je Držimir prvi zabilježeni Vitturi u Trogiru i shodno tomu je Mladen Andreis konstruirao stablo obitelji Vitturi te će se u ovom radu koristiti njegova konstrukcija obiteljskog stabla. Uz Držimira se veže i provenijencija iz Vrsara (*Dirsemirus de Orsaro*) gdje je obitelj također posjedovala zemljište. Držimirovo podrijetlo nije potpuno istraženo, ali u izvorima je zabilježen 1185. u zaključcima crkvenog sabora u Splitu te ga izvori bilježe do 1253. godine. Postoji mogućnost i da je on plemić hrvatskog podrijetla koji je oženio Ceciliju Vitturi. Držimirovi sinovi, Totila i Salingvera se, osim kao građani Trogira, spominju i kao građani Venecije (*confin di S. Maria Formosa*)¹⁰². Totila je u izvorima zabilježen kao sudac, a Salingvera kao odvjetnik, egzaminator, sudac i prvi zabilježeni upravitelj katedralnih bogatstava Sv. Lovre.¹⁰³ Totilin unuk, Držimirov praukun trogirski je biskup Lamperdij čiji je nećak arhidakon Jakov, poznat kao sudionik mnogih gradskih zbivanja 14. stoljeća. Jakovljevi brat Mihač, otac je Petra, kraljevskog viteza Lukše i Nikole, trojice utemeljitelja triju grana roda Vitturi od kojih je samo

⁹⁸ ANDREIS, Mladen. *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, Muzej grada Trogira, Trogir, 2006., str. 277.

⁹⁹ LJUBOVIĆ, Enver. „Gli stemmi delle famiglie nobili italiane di Buccari“, *Atti*, vol. XXXJV, 2004., str. 586.

¹⁰⁰ ANDREIS, Mladen. *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, str. 277.

¹⁰¹ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 165.

¹⁰² ANDREIS, Mladen. *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, str. 277.

¹⁰³ Vitturi. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Pristupljeno 20. 7. 2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=64941>>.

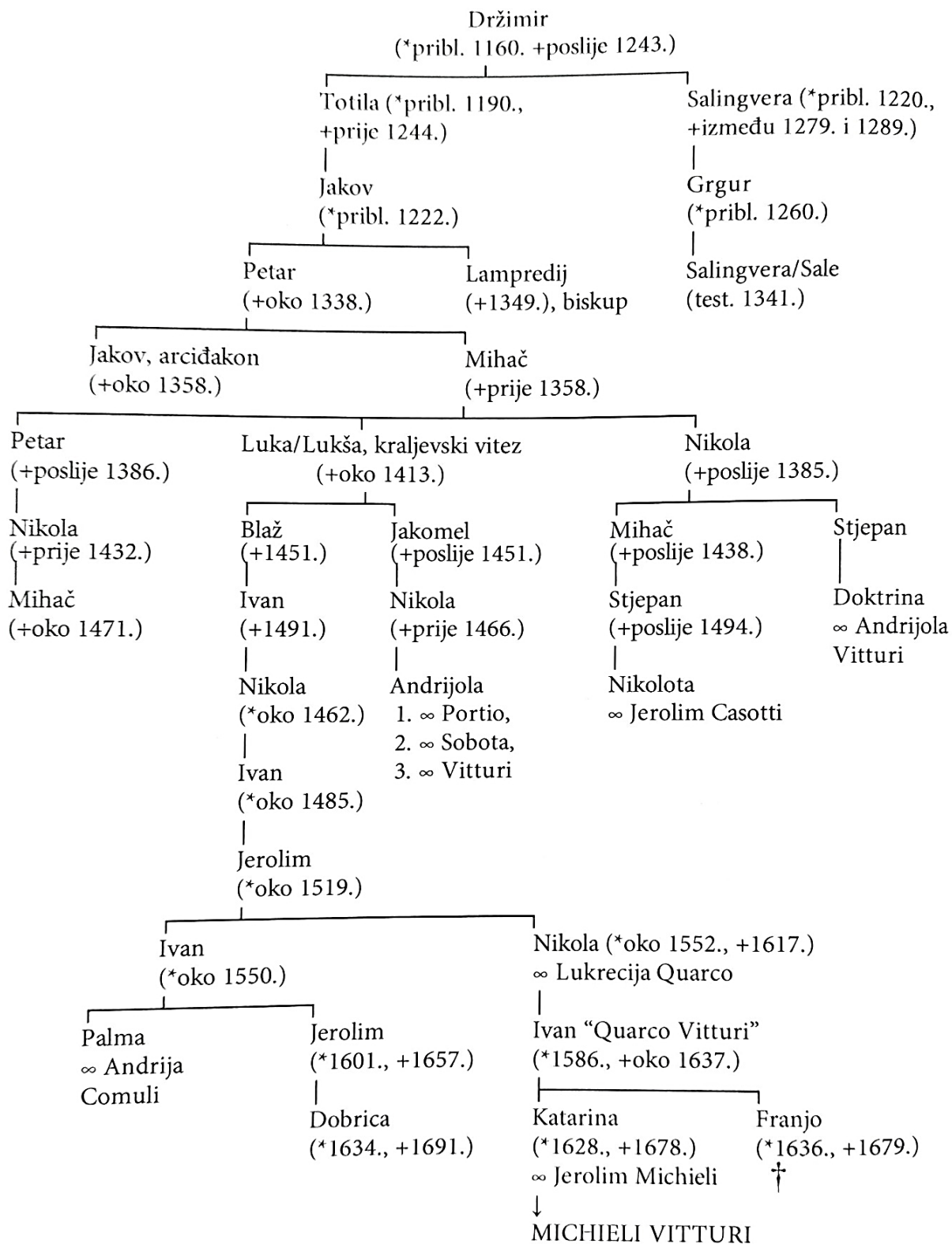
Lukšina ostvarila kontinuitet. Lukša je imao dva sina, Jakomela koji je autor rasprave o liječenju lovnih ptica i Blaža čiji je sin Ivan 1438. godine oženio trogirsku plemenitašicu, Nikolotu Domišić. Ivanov imenjак i unuk 1513. godine vjenčao se sa Splićankom plemenita roda, Julijom Cipci, a njihovi unuci, sinovi njihovog sina Jerolima, formirali su dvije grane roda. Jedna je grana poticala od Jerolimovog starijeg sina, kapetana Ivana koji je sa suprugom Petricom Carineo, bračkom plemkinjom, imao kćer Palmu, 1618. godine udanu za splitskog plemića Andriju (Petrachis) Comulija, čija su djeca 1659. godine agregirana u trogirsko Vijeće, i sina Jerolima, oženjenog s Donatom Cippico.¹⁰⁴ Jerolim i Donata brak su sklopili poprilično mladi, on u dobi od 19, a ona u dobi od 14 godina te, iako je iz braka proizišlo dvanaestero djece, navedena grana obitelji Vitturi izumire u muškoj lozi s Jerolimom zbog rane smrti petorice muških nasljednika.¹⁰⁵ Druga je grana poticala od Jerolimovog mlađeg sina Nikole koji je bio u braku s nasljednicom trogorskog plemića Ivana Quarca, Lukrecijom, te se iz njihovog braka rodio sin Ivan, u izvorima spominjan kao Quarco Vitturi.¹⁰⁶ Navedeni Quarco Vitturi imao je sina Franju (Francesca) i kćer Katarinu. Francesco Vitturi 1666. godine oženio je hvarsku plemkinju Elizabetu Ivaneo (Ivanić) s kojom je imao dvije kćeri. S obzirom da Franjo nije imao muških potomaka, već dvije kćeri, Dobrilu i Klaru od kojih nijedna nije imala djecu, s njim prestaje egzistirati muška loza obitelji Vitturi. Udajom njegove sestre Katarine za bračkog plemića Jerolima Michelija iz Postira, 1650. godine, nastaje nova loza, Micheli Vitturi kao baštinica dvaju plemenitih rodova.¹⁰⁷

¹⁰⁴ ANDREIS, Mladen. *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, str. 278.

¹⁰⁵ DUVNJAK, Mirela. Oltar sv. Roka u staroj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Kaštel Lukšiću kao zavjet obitelji Vitturi, *Kaštelanski zbornik 11*, Muzej grada Kaštela, Kaštel Lukšić, 2015., str. 248.

¹⁰⁶ ANDREIS, Mladen. *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, str. 278.

¹⁰⁷ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 165.

Slika 3 Shematski prikaz genealogije roda Vitturi

4.2.2. Kaštel Vitturi

Kaštel Vitturi, podignut na temelju dozvole trogirskog kneza Carla Pesara od 11. studenog 1487. godine, o trošku Jerolima i Nikole Vitturija, a izgrađen uz materijalnu pomoć mletačkog dužda Augustina Barbariga 1493. godine, predstavlja klasični primjer renesansnog ljetnikovca, ali i obrambene utvrde. Kaštel je građen po uzoru na zdanje Koriolana Cipica i Andreisove udovice Margarite te je prošao četiri faze izgradnje kroz povijest. Oslanjajući se na arhitektonske ostatke dvorca, zaključeno je kako su kronološki prvi podignuti bili prizemni dijelovi kaštela, a u 16. stoljeću je realizirano južno pročelje dvorišta te dio galerije pozicioniran iznad pročelja, dok u 18. stoljeću, nakon prestanka opasnosti, izgled kaštela bilježi manje pregradnje te poprima današnji izgled. Četvrtastog je oblika, utvrđen dvjema istaknutim kulama na sjevernoj strani, na južnoj strani sadrži dvokatnu građevinu, a u središtu zdanja je otvoreno dvorište.¹⁰⁸ Kaštel je podignut u moru, a od sela ga je dijelio jarak ispunjen morskom vodom, stoga mu se s kopna moglo pristupiti samo preko mosta.¹⁰⁹ Kopneni ulaz u dvorac na središnjem je dijelu sjevernog pročelja, a nad njim su pozicionirana dva uska otvora korištena za prolazak lanca kojim se spuštao i podizao drveni most pred kaštelom. Na rubnim dijelovima vrata pronađena su udubljenja za drvenu ogradu navedenog mosta.¹¹⁰ Treba naglasiti kako je spomenuti pokretni drveni most osmišljen kao dodatna zaštita kaštelu u slučaju opasnosti dok je primarno korišten kameni most koji je spajao kaštel s kopnom. Simetrično s kopnenim otvorom, pruža se i morski, odnosno morska vrata koja su služila kao kontakt s morem, no primarno su imala evakuacijski karakter u slučaju opasnosti. Morska vrata imaju gotovo svi kašteli na prostoru od Trogira do Splita. Nad kopnenim ulazom sačuvana je i ploča s natpisom koji je otučen, a iznad ploče i vrata pozicioniran je balkon oslonjen na četiri trodijelne masivne konzole.¹¹¹ Prvi kat kaštela sadrži osam uskih prozora za koje se, zbog nakošenosti, može tvrditi da su služili i kao puškarnice. Na drugom katu je također osam prozora, ali većih dimenzija, glatkih kamenih profila s nadprozornikom koji obrambenoj utvrdi ipak daju stambeni štih. Na drugom katu, prema južnom pročelju, s istočne i zapadne strane nalaze se dva kasnorenesansna balkona, podržana dvostrukim konzolama, ukrašena kamenom ogradom od okruglih stupova. Južno pročelje kaštela je podignuto u moru, na tri reda blokova u bunjatu, te se sastoji od prozorčića s renesansnim nadprozornicima, jastučića iznad nadvratnika morskih vrata i konzole središnjeg

¹⁰⁸ MARASOVIĆ, Katja. Kaštel Vitturi u Kaštel – Lukšiću, *Kaštelanski zbornik 4*, Kaštela, 1994., str. 213.

¹⁰⁹ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 164.

¹¹⁰ CICARELLI, Ksenija. "VITTURIJEV UTVRĐENI DVORAC U KAŠTEL LUKŠIĆU." *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, vol. 14, br. 1, 1962., str. 166. <https://hrcak.srce.hr/148341>. Citirano 26.07.2023.

¹¹¹ MARASOVIĆ, Katja. Kaštel Vitturi u Kaštel – Lukšiću, *Kaštelanski zbornik 4*, str. 213 – 214.

balkona dekorirane kasnorenesansnim volutama.¹¹² Profesor Karaman, na temelju dokumenta *Memorie storiche sulla famiglia Micheli – Vitturi* iznosi teoriju prema kojoj su na trodijelnom balkonu kaštela Vitturi, na sjevernom pročelju, nalazila tri grba, dva obitelji Barbarigo i jedan obitelji Vitturi. Ipak, prema njegovom opisu balkona na kojem su se navedeni grbovi nalazili, Katja Marasović smatra da se ne radi o balkonu sjevernog nego južnog pročelja, kao što je bio slučaj kod kaštela Koriolana Cippica.¹¹³ U središnjem dijelu kaštela pozicionirano je dvorište, kako Ksenija Ciccareli navodi: *Pet jednostavno profiliranih renesansnih lukova koji stoje na kvadratnim monolitnim stupovima, čine trijem. Nad trijemom u istom stilu i rasporedu rastvorena je duga lođa u oba kata ograđena četverouglastim, jednostavnim i neprofiliranim stupićima. Nad ogradicama su četvrtasti pilastri jednostavnih profila s istaknutim glavicama i bazama. Između prvog i drugog kata lođe, na jednostavno profiliranom arhitravu je natpis ispisan slovima klasične kapitale: IACOBVS ET HIERONIMVS VETVRII FRATRES IN HANC FORMAM PROPRIIS · S REDEGERVNT · M · D · L III NONA IVNI.* Po navedenom natpisu, braća Jakov i Jerolim Vitturi o svom su trošku financirali izgradnju velebnog dvorišta koje kaštel Vitturi izdvaja od ostalih kaštela te ga promiče u jedno od najljepših renesansnih zdanja u Dalmaciji.¹¹⁴ Prema dokumentu *Division del castello* od 25. ožujka 1602. godine, kaštel Vitturi podijeljen je na dva dijela, od kojih je jedan pripadao Ivanu Vitturiju, a drugi Nikoli Vitturiju, Jerolimovim sinovima. U spomenutom dokumentu također se navodi: *Dvorište se neće dijeliti nekim ogradnim zidom, jer je u stvari svaki brat vlasnik polovice koja je određena samo zračnom linijom između kopnenih i morskih vrata. Onome koji dobije istočni dio kaštela pripadaju skladišta u prizemlju tog dijela i cijeli gornji odnosno drugi kat s pokrajnim kulama pod obavezom, da u roku od godine dana izgradi kat na sjevernoj strani kaštela koji je do tada bio otkrit. Vlasnik donjega kata dužan je podići zid istočnog pročelja iznad skladišta i štala u tom prizemnom dijelu. Isto tako vlasnik gornjega kata dužan je učiniti nove kamene ili drvene stepenice tako da svaki brat ima svoj poseban ulaz. Obojica su pak dužni održavati temelje zgrade.* Nakon navedene podjele, iste godine, finalizirana je izgradnja istočnog, sjevernog i zapadnog pročelja drugog kata kaštela, a o tome svjedoči izgled prozora koji sadrže iste segmente lukova.¹¹⁵ Posljednje promjene kaštel bilježi u 18. stoljeću, a one su rezultat prestanka ratne opasnosti i osvještavanja potrebe vlasnika kaštela za njegovim stiliziranjem. Prozori

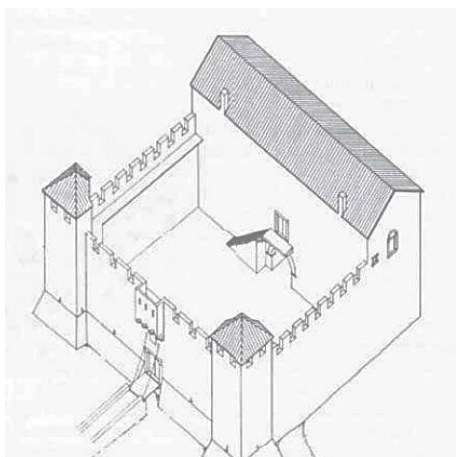
¹¹² CICARELLI, Ksenija. "VITTURIJEV UTVRĐENI DVORAC U KAŠTEL LUKŠIĆU." *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, str. 166 – 167.

¹¹³ MARASOVIĆ, Katja. Kaštel Vitturi u Kaštel – Lukšiću, *Kaštelanski zbornik 4*, str. 214.

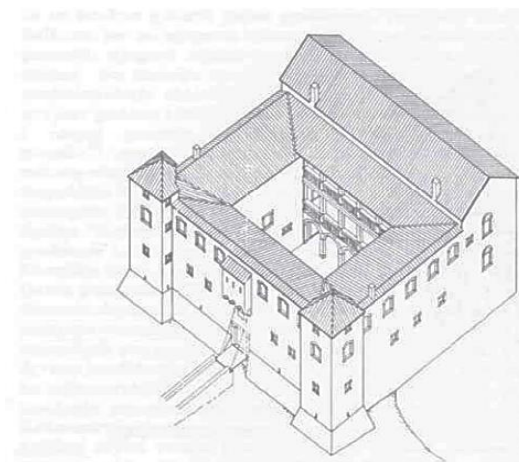
¹¹⁴ CICARELLI, Ksenija. "VITTURIJEV UTVRĐENI DVORAC U KAŠTEL LUKŠIĆU." *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, str. 168 – 169.

¹¹⁵ Isto, 170 – 171.

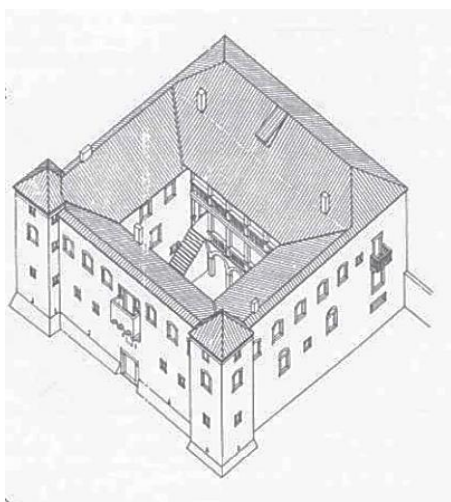
kaštela, koji su sadržavali obilježja renesanse, zamijenjeni su onim baroknim, većih dimenzija. Također, nadodana su i tri balkona. U središnjem dijelu prvog kata južnog pročelja podignut je balkon, oslonjen na šest dvostrukih konzola s peterodijelnom ogradom, dok su na drugom katu bočnih pročelja izgrađena dva balkona s jednodijelnom ogradom, na dvije konzole. Krajem spomenutog stoljeća kaštel poprima oblik kakav se danas poznaje, srušena su dva kamena stubišta u dvorištu te su umjesto njih izgrađena dva stubišta unutar građevine, određeni otvori su sazidani dok su neki novi otvoreni.¹¹⁶

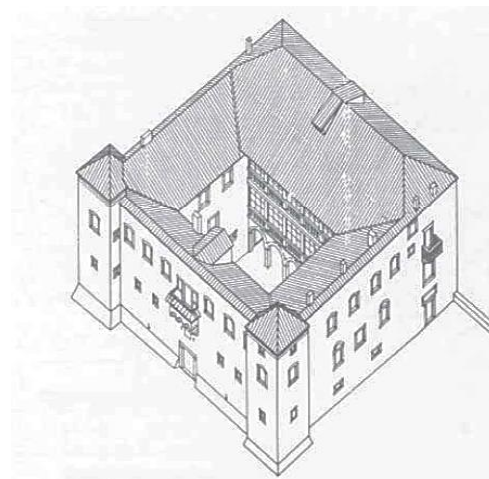
Slika 4 Pretpostavljeni izvorni projekt

Slika 5 Pretpostavljeno stanje 1564. g.

Slika 6 Pretpostavljeno stanje 1760. g.

Slika 7 Postojeće stanje kaštela Vitturi

¹¹⁶ MARASOVIĆ, Katja. Kaštel Vitturi u Kaštel – Lukšiću, *Kaštelanski zbornik 4*, str. 218.

Prema legendi i romanu, Dobrila je živjela u kaštelu Vitturi, jednom od mjesta radnje tragične ljubavne priče, a balkon iz njene sobe imao je pogled na Čiovo.¹¹⁷ Ona je odgojena na navedenoj lokaciji, bez čestog kontakta sa svijetom izvan kaštela ili pripadajućeg mu sela¹¹⁸, Miljenko se tajno s njom sastajao dolazeći barkom do morskih vrata kaštela iz svog, obližnjeg, kaštel Rušinca.¹¹⁹ Zaruke Dobrile s Družimirom objavljene su u Vitturiju¹²⁰, svadbena slavlje Dobrile i Družimira¹²¹, kasnije svadbena slavlje Dobrile i Miljenka¹²², kao i tragičan čin koji se također odvio na navedenoj lokaciji.¹²³ Osim provedenog djetinjstva i mladosti, Dobrila je preranu smrt dočekala također u dvorcu Vitturi, okružena roditeljima, don Mavrom i Miljenkovim ocem, Adelbertom Rušinićem.¹²⁴

¹¹⁷ U Kažotićevom romanu *Miljenko i Dobrila*, u prijevodu Mate Zorića, na str. 25. se navodi: *Zadubljena u misli, u svojoj osami, sjedila je na balkonu nasuprot suncu koje je zapadalo, dok se magla zgušnjavala u oblačine i prekrivala tamom niska brda na otoku Čiovu.*

¹¹⁸ Na stranici 84. romana *Miljenko i Dobrila*, u prijevodu Mate Zorića, Dobrilina majka o njenom odgoju govori na ovaj način: *Takav bi razgovor bio na mjestu da je djevojka odgojena u gradu, ali, vidiš, ona je uvijek živjela na ladanju, nije susretala druge koje bi je svojim pričama, ogovaranjima i svjetovanjima mogle navesti na krivi put...*

¹¹⁹ Također iz već citiranog romana, na str. 32. služavka Antica savjetuje Miljenka gdje će se tajno sastati s Dobrilom: *Poslije ponoći, u malom čunu sidite s morske strane.; Zapjehani mladić uskoči u čun i polagano se udaljujući od obale uputi spram južne strane kaštela. te na str. 59.: ...stigao je u kaštel – uobičajeno pljuskanje vesala upozorilo je Anticu na Miljenka – brižna, pohitala mu je otvoriti vrata.*

¹²⁰ Također iz citiranog romana, na str. 69. se opisuje na koji je način konte, u svom domu, objavio zaruke svoje kćeri: *Kad su se pojavile dvije gospoje, svi ustadoše sa sjedala...Tad Radoslav započne, okrenut spram kontese: "Znajte", reče, „da vam u konteu Družimiru V...predstavljam našeg budućeg zeta, a tebi“, uzimajući kćerku za ruku, „slatkog supruga.“*

¹²¹ Također iz već citiranog romana, str. 89: *Gomilali su se uzvanici, gosti, rođaci, krećući se svi po dvorcu.; Kaštelom je odjekivala svečana buka...*

¹²² Također iz već citiranog romana, str. 160. i 161.: *...u kaštelu odjekivahu uzvici, odobravanja, pozdravi, pljesak; na prozorima bijahu izvyješeni arapski sagovi; zbor seoskih djevoja pozdravio je mladenku svojim pjevanjem, a s druge strane odgovaraju seoski momci pjesmama u Miljenkovu čast; sve je bilo svečano, a uzvišene pjesme sa željama za buduću sreću prestadoše tek kad se pratnja povukla u dvorac.*

¹²³ Stranice 163. i 164. već citiranog romana opisuje Miljenkovu smrt na pomičnom mostu kaštela Vitturi: *...eto ih na pomičnom mostu kaštela. Okrenuvši se, Dobrila milim osmjehom pozdravlja svoje rodno boravište – okupilo se veliko mnoštvo puka – odjekuje klicanje „živjeli“ – Miljenko je sretan; kadli iznenada zabljesnu munja – pukne hitac iz karabinke – samo jedan ali strašan...Miljenko padne na zemlju ničice.*

¹²⁴ Također iz već citiranog romana, str. 165.: *Nazočni ugrabe ovu priliku da je prenesu u njezinu nekadašnju sobu...; str. 170.:Dobrila je provela tri mjeseca u tom strašnom stanju u kojem se izmjenjivahu mirnoća, strava, tuga, bunilo...Više se nije mogla dići iz kreveta...*

Slika 8 Kaštel Vitturi – sadašnji izgled

4.2.2.1. *Inventar kaštel Vitturija iz 1621. godine*

U popisu koji datira u 10. rujan 1621. godine, a koristila ga je Ksenija Ciccareli u radu *Vitturijev utvrđeni dvorac u Kaštel Lukšiću*, zabilježeni su predmeti koji su se u kaštel Vituriju, u navedenom periodu nalazili te je u spomenutom aktu također zaveden popis Vitturijevih zemalja. Popis, odnosno inventar dvorca Vitturi iz 1621. godine relevantan je izvor za detaljnije upoznavanje s izgledom kaštela u prvoj polovici 17. stoljeća, ali i za razumijevanje života plemstva toga vremena te njihove kulture stanovanja. Prema popisu, u prizemlju kaštela bila su skladišta vina te ostalih proizvoda iz Kaštelanskog polja. Otvori kaštela uglavnom su bili zaštićeni željeznim prečkama. Navodi se kuhinja koja je sadržavala umivaonik, kamin te brojno kuhinjsko posuđe kao što su posude, strugača, pletene košare, tanjuri od drveta, sita za brašno, vjedro za kruh, roštilj, ražanj i avan od metala. Prisutne su i viseće komoštre s bakrenim kotlovima pozicioniranim iznad trouglastog tronošca. Obitelj se koristila srebrenim priborom za jelo, točnije posjedovala je trideset vilica, petnaest regularnih žlica i jednu veću, šest

regularnih noževa i dva s crvenom i crnom drvenom ručkom namijenjena za ribu, pladanj za posluživanje i solnica, čiju vrijednost su, kao i vrijednost obiteljskog nakita 1621. godine procijenili zlatari Ivan Marija Filipović i Gašpar d' Oghi. Također su u kuhinji popisane dvije škrinje, stol i mlinac. Oslanjajući se na popis, pretpostavka je da je salon bio na prvom katu kaštela s izlazom na balkon i šest prozora. Salon je sadržavao ugrađeni kamin, kameni ormar, stol i šest stolica *da pozzo*, moguće s naslonom, dvije škrinje izrađene od orahovine i pet izrađenih od jelovine, reljef ili sliku Madonne pozicioniranu iznad ulaza u salon te moguće jedan zidni umivaonik, što je bio čest slučaj u dubrovačkim i dalmatinskim stambenih prostorima navedenog povijesnog vremena. Postojala je i oslikana prostorija, odnosno *camera depenta* u kojoj su bile smještene dvije pozlaćene škrinje i pisaći stol, također pozlaćen. Iako se zna da je bilo prisutno u kaštelu, ne zna se u kojoj se točno prostoriji nalazilo veliko zrcalo s pozlaćenim okvirom. Prema popisu, obitelj Vitturi obilovala je nakitom među kojim se spominju naušnice, zlatne, srebrene i biserne ogrlice, dvadeset dugmeta od zlata, prstenje, *perossini*, odnosno privjesci za naušnice te pojas ukrašen srebrom. Također je obitelj posjedovala veliku količinu posteljine i stolnog rublja, a od navedenog se spominju platnene plahte, odnosno *linzoli* od *tella*, jastučnice, odnosno *intimele*, pamučne ili svilene, i pamučni prekrivači, odnosno *filzade*. Od stolnog rublja spominju se najčešće platneni ubrusi i stolnjaci, ali prisutni su i oni elegantniji, izrađeni od venecijanskog ili francuskog platna, u popisu nazivani *doi tovaglie di tella veneziana* i *una tovaglia di renso adoperata*. Sobe kaštela sadržavale su dvije vrste kreveta od kojih su oni obični, odnosno oni koji sadrže nogare i daske, u izvoru naznačeni kao *un paro di cavalletti da letto con le sue tole*, oni elegantniji, od orahovine *una lettiera di noghera* te željezni *una lettiera di ferro*. Neki od spomenutih kreveta imali su i zastore što je u izvoru naznačeno kao *doi pavioni di letto fruadi, uno color rosso, l' altro verde* i *un padigliun turchesco*. Kreveti su se zagrijavali *scandalettima*, odnosno grijalicama od mjedi. Na krevetima je bio madrac, odnosno *stramazzo* te se kao dio posteljine spominju i jastuci, točnije pet jastuka od crvene kože, odnosno *cusini di cordoan rosso cinque*. Spominju se i češljevi za vunu i lan, u izvoru označeni kao *un pettene da pettenar il lino* i *doi pera di petteni per pettenar lana*. Obitelj Vitturi obilovala je odjećom, posebno ženskom. Od haljina spominju se dvije vrste, donje i gornje. Donje haljine u izvorima su nazvane *vesture*, a najčešće su bile *od atlasa ljubicastog i crvenog, tankog lanenog platna „saggia“ crvene, sive i žute boje, čohe „panno“ ljubičaste i zelene boje ili bijelog damasta*. Gornja haljina, odnosno *zippon* za materijal je imala atlas *raso*, finu svilu *ormesin* i elegantno francusko ranjsko platno *renso*. Kao materijal za košulje, koje su također zabilježene u popisu, korišteno je pamučno i laneno platno pa su tako košulje zabilježene kao *camise di bombaso* i *camise di tella*. Na haljine

su se pričvršćivali posebni rukavi, od damasta ili ranjskog platna, koji su u izvoru navedeni kao *un paro di maneghe di damasco* i *un paro di manighe di renso*. Prisutan je i *gelecco*, odnosno jelek za sve dobi. Kao pokrivala za glavu korištene su platnene marame, odnosno *faciol*, kape za žene, *doi berette di veludo negro con cordon n egro lavorato con oro* i kape za muškarce *una scuffia da homo fornita*. Kao još jedan ženski odjevni predmet spominje se i svileni pojas, točnije više njih od kojih je jedan bio prožet zlatnom niti, odnosno *un passaman d'oro*. Spominju se i muf, *una manizza d' huomo di ferrandina*, pletene rukavice *un paro di guanti gucchi di seda paonazza* te platneni ovratnici *bavaro* od kojih je jedan, kao i pojas, bio prožet zlatnom niti. Predmeti spomenuti u popisu iz 1621. godine zabilježeni su te je procijenjena njihova vrijednost tijekom diobe između braće Nikole i Ivana Vitturija¹²⁵

Slika 9 Oprava kaštelanskih plemkinja u periodu 16., 17. i 18. st.

Slika 10 Oprava plemkinja i plemića s kaštelanskog prostora (16., 17. i 18.st.)

¹²⁵ CICARELLI, Ksenija. "VITTURIJEV UTVRĐENI DVORAC U KAŠTEL LUKŠIĆU." *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, str. 171 – 175.

Slika 11 Modni dodaci plemstva s kaštelanskog prostora u 16., 17. i 18. st.

4.2.2.2. Inventar kaštel Vitturija u 18. st. i inventar imovine Klare Vitturi

Godine 1701. ponovo je popisana imovina obitelji Vitturi u današnjem Kaštel Lukšiću. Imovina se popisivala po katovima te prvi dio navedenog popisa nabraja što je salon kaštela Vitturi sadržavao, dok se drugi dio odnosi na imovinu Klare Vitturi, Francescove starije kćeri koja umire bez nasljednika 1710. godine. Salon kaštela sadržavao je sve ono što je bilo navedeno i u popisu iz 1620. godine, a u periodu između dvaju popisa inventara, obogatio se mnoštvom uporabnih predmeta, posebno škrinja kod kojih je nužna distinkcija između *cassa* škrinja i *forzier* škrinja. *Cassa* škrinja bila je jednostavnog izgleda, sačinjena od četverokutnih ploha dok je *forzier* škrinja imala poluobli zatvarač prekriven kožom ili tkaninom. Kako bi čuvali toaletni pribor, ljudi navedenog vremena koristili su škrinjice koje su u izvoru nazvane *petteniere*. Prema popisu, u velikom prostoru prvog kata obitelji Vitturi zabilježeno je sedam *cassa* škrinja u kojima su bile pohranjene lepeza od kartona, vrč, križ, ključevi, nekoliko pištolja, sablja, košulja, ručnik, keramička šalica, drvena i pozlaćena kutija, mala vreća i fragment svijećnjaka. Zabilježene su i dvije *forzier* škrinje, prekrivene crvenom kožom, u kojima je bilo pohranjeno ljekovito bilje, odnosno turske preslice, poznate kao lijek za bolest pluća. Također je prisutna i slamnata škrinja, manjih dimenzija, bez poklopca. U prostoru salona spominju se i dvije stolice od crvene kože, nazvane *cariegini* i *cariege*. Što se tiče kuhinjskog pribora, popisani su kuhinjski tanjuri, *gradele*, odnosno rešetke korištene za roštiljanje, načinjene od željeza, dva ribeža, nekoliko komoštri, kace i vilice od željeza, *molete*, odnosno hvataljke žara, lijevak od lima, dvije *lucerne*, odnosno lampe i nekoliko kuka. U kuhinjskom prostoru nalazio se i *banco*, odnosno klupica, *cassa* i *cassetta* škrinja, mjedena svjetiljka,

mlinac, posuda za kruh, 4 bokala, pladanj za posluživanja te još tanjura od majolike i šalica istog materijala. U prvom dijelu inventara navodi se i toaletni pribor, *forzier* škrinja prekrivena kožom, zrcalo s dvije mramorne *kolonete*, lavor bijele boje, nekoliko kutija za koje se smatra da su skladištile neku društvenu igru, vrčevi, točnije njih četiri, šalica, par tanjura od majolike, vaza, noćna posuda, bokal, bočica za tintu, uljanica manjih dimenzija, *poltroncin*, odnosno stolica s naslonom, kutija za toaletni pribor, odnosno *petteniera*, fragment zrcala i veliko zrcalo, samoval, ormari od kojih je jedan drveni, a drugi dvodijelni koji je služio kao spremište raznih knjiga, spisa i rukopisa te dvije škrinje profila *forzier di bulgaro*.¹²⁶

Inventar, odnosno popis dobara Klare Vitturi, jedine preostale Francescove nasljednice, u kaštel Vitturiju, napravljen je 1701. godine. Na početku inventara nabrajaju se predmeti pronađeni u kuhinjskom prostoru. Navodi se ormar s kuhinjskim posuđem od kojeg su spomenute dvije kuhinjske zdjele, odnosno *pinjate*, šest tanjura istog materijala kao i zdjele, dakle zemljanih, *kogoma*, odnosno lonac manjih dimenzija koji služi kuhanju kave, vrč i lijevak za ulje, posuda za vodu, odnosno *maštel*, bačva za vodu, dva bokala, umivaonik od majolike, uljanica, gradele, solnica od drva, nekoliko željeza za ognjište te zdjela za kruh. U kuhinjskoj prostoriji nalazile su se 3 manje klupe, od kojih su dvije bile nove i jedna stara, *cassa* i *casson* škrinje, vreće od lana, stariji stol od drveta, *cariege*, odnosno stolice, klecalo za molitvu i armereto, odnosno ormar manjih dimenzija u kojem su pohranjene čašice za jaka alkoholna bića *bičerini*, zemljana posuda za ulje i *bocete*, boce manjih dimenzija. Soba *dipinta*, sadržavala je brojne uporabne predmete i namještaj. U spomenutom popisu navodi se stari krevet, odnosno *letto* sa slamnjačom, krevet s nogama od željeza i madracom, istrošeni mantil te također istrošeni platneni pokrivač, *schiavinolto*, odnosno pokrivač za krevet rađen grubim vunanim tkanjem, stol, stari sag, majolika bokal, peć od željeza, tri škaldaleta različitih veličina, balkonski sag, škrinja *baul*, posuda za blagoslovljenu vodu, dvije manje kutije, nekoliko staza za pod, nekoliko istrošenih ručnika, komoda arhaičnog tipa, *forzier* škrinja, vaza, novi kišobran, *baul* škrinja, korišteni ogrtač, četiri ubrusa i dvije potrgane plahte. Također, u prostoru kaštela gdje je obitavala Klara Vitturi zabilježen je istrošeni naslonjač, odnosno *poltrona*, komoda, ručke za hvatanje žara, razne kase, škrinje i kutije, klupe manjih dimenzija, vinske čaše, šalice, knjiga u kojoj su se pohranjivali računi, pečati od mjedi koji sadrže grb obitelji Vitturi u dva segmenta. U drugoj su sobi zabilježene škrinja, baklja i vreća. U njenom je vlasništvu također bio i jedan dio skladišnog dijela kaštela, a u skladišni dio spada konoba, odnosno *caneva*. U konobi se

¹²⁶ CELIO – CEGA, Fani. Inventar dvorca Vitturi početkom 18. stoljeća, *Kultura ladanja*, ur. Nada Gruica, Institut za povijest umjetnosti u Zagrebu – Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2006., str. 237 – 238.

nalazio *turanj*, odnosno vinski tijesak, tijesak od kamena, vinski demižoni različitih veličina, *karatili* za bijelo i crno vino, odnosno bačve manjih dimenzija, vinski mašteli, posuda za zagrijavanje vode od lima, stara bačva velikih dimenzija, sprava za bob, *tinazza*, odnosno badanj, kaca, *bigunac*, odnosno posuda za gnječenje grožđa prilikom izrade vina, rustikalni *karatil*, pila i ljestve za karatil, manjih dimenzija.¹²⁷

U popisu imovine Klare Vitturi također se spominje i ženska odjeća, uglavnom istrošena i zastarjela. Navodi se *bokasin*, odnosno kombinacija pregače i suknje, karakteristična za žene svih staleža toga vremena, dakle 17. i 18. stoljeća, crni *zippon*, odjevni predmet koji prekriva gornji dio trupa i *gregete*, najvjerojatnije vrsta ogrtača, crne i roze boje, od kojih je roza bila potpuno poderana i istrošena. Spominju se i istrošene košulje, stare *camise*, *busto*, odnosno prsluk izrađen od finog materijala, zelene i crne boje, stari, zeleni dolamin, odnosno dugi ogrtač, podrijetlom iz Osmanskog Carstva, zastarjeli i istrošeni gornji dio haljine, nazvan *manto*, te istrošene ženske oprave, odnosno *vesture*. *Vestura* je bila karakteristična za cijelo dalmatinsko područje u periodu od 16. do 18. stoljeća, posebno u Splitu, a nakon navedenog perioda nije prisutna u izvorima što upućuje na prestanak njene uporabe. Također se spominje i istrošeni *pellizzon*, odnosno krzno te također istrošena postava izrađena od janječeg krzna, nošene rukavice, pamučne čarape, dva para istrošenih cipela, bijele i crne boje te materijali za šivanje odjeće kao što su svila i lan. Analizirajući navedeni inventar članice obitelji Vitturi, posebno segment odjeće, da se zaključiti kako su odjevni predmeti bili zastarjeli. Evidentno je modni segment bio zapostavljen što nije čudno s obzirom da je u vrijeme stvaranja popisa Klara Vitturi bila u starijoj životnoj dobi¹²⁸, ali isto tako se može nagađati da su određeni uporabni predmeti, pa i odjevni bili u vlasništvu njene sestre Dobrile ili ih je barem koristila što uvelike olakšava kreiranje slike o protagonistici legende i povijesne osobe. Sigurno se njena odjeća nije uvelike razlikovala od Klarine, a s obzirom na to da su dijelile isti životni prostor, ni ostali uporabni predmeti također se nisu mogli uvelike razlikovati od onih nabrojanih u spomenutom inventaru.

¹²⁷ Isto, str. 239 – 240.

¹²⁸ Isto, 239 – 240.

4.2.3. Crkva Gospina Uznesenja u Kaštel Lukšiću

Crkva Gospina Uznesenja pozicionirana na potezu od stare kaštelanske ceste prema kaštelu Vitturi građena je u gotičko-renesansnom stilu, od pravilno modeliranih klesanika.¹²⁹ Gradnja je dovršena 1530. godine te se pripisuje meštru Ivanu Rudičiću koji je crkvu izgradio kako bi otplatio dug koji je imao prema obitelji Vitturi.¹³⁰ Pravokutne je apside, izduženog pačetvorinastog tlocrta s ubačenom kapelicom i sakristijom što kreira dojam tlocrta u obliku križa. Pročelje crkve je orijentirano prema zapadnoj strani svijeta i istaknuto kolutom gotičko – renesansnog stila. Iznad koluta je pozicioniran zvonik s dva zvona koja su, u suvremenom periodu, bez traga nestala. Glavni ulaz u crkvu sadrži dovratnike od kamena i nadvratnik bez profilacije. Južni, sporedni ulaz u crkvu sadrži kameni okvir i nadvratnik priproste profilacije. Crkva sadrži profilirani arhitrav kojem se u središnjem dijelu nalazi uklesani križ i ¹³¹natpis koji glasi: *Jerolim i Nikola Vittrui braća izgradili su crkvu na čast slavne Djevice Marije i za njeno poštovanje sa seljacima 1530. 10. travnja.*¹³² Na bočnim stranama naveden građevine nalaze se kvadratni otvori, manjih dimenzija, karakteristični za sakralnu gradnju 16 i 17. stoljeća, na području Dalmacije. Kapela i sakristija također imaju takve prozore, točnije svaka građevina po jedan. Konzervatorskim zahvatima na zapadnoj strani južne kapelice pronašla se puškarnica uz koju se nalazi gotički prozor manjih dimenzija. Preko devet kamenih stepenica dolazilo se do podesta preko kojeg se ulazi u prostor pjevališta. Krov je crkve podignut na dvije vode i prekriven kupama kanalicama. Crkveni je pločnik rađen od kamena, a između ploča kvadratnog ili pačetvorinastog oblika smješteni su grobovi. Oko crkve nalazilo se mjesno groblje od kojeg je ostao sačuvan mali broj prosječnih nadgrobni ploča, bez natpisa.¹³³

Sačuvan je veći dio crkvenog inventara kojeg čine oltari od drva s okvirima antependija, drvena ograda za kor, freske, uljana platna te grobne ploče od kamena. Bogatstvo i profinjenost crkvenog inventara dokaz je o istim karakteristikama njegovog naručitelja, odnosno obitelji Vitturi kao juspatronima.¹³⁴ Ipak, prema Valierovoj Vizitaciji iz 1579. godine vidljivo je kako

¹²⁹ DEŠA, Diana. "CRKVA GOSPINA UZNESENJA U KAŠTEL LUKŠIĆU I OKVIRI ANTEPENDIJA NJENIH OLTARA." *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, vol. 20, br. 1, 1975, str. 135 – 136. <https://hrcak.srce.hr/151029>.

¹³⁰ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 166 – 167.

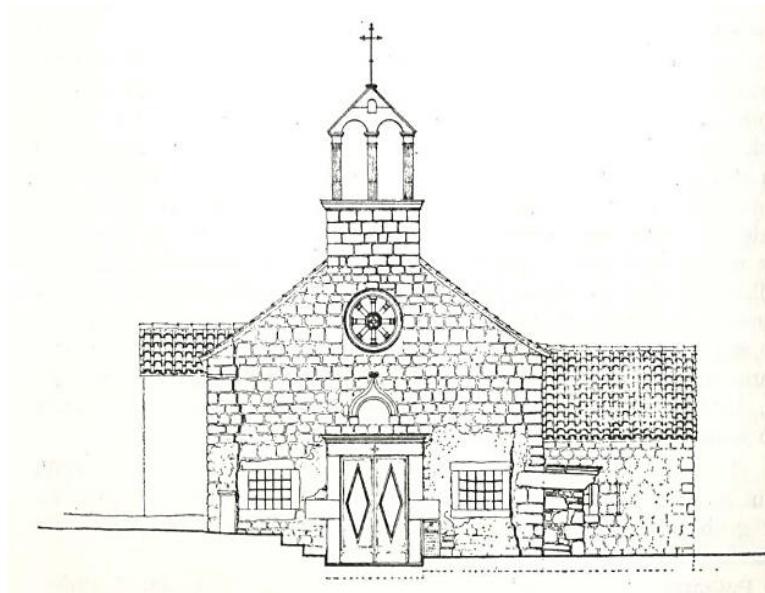
¹³¹ DEŠA, Diana. "CRKVA GOSPINA UZNESENJA U KAŠTEL LUKŠIĆU I OKVIRI ANTEPENDIJA NJENIH OLTARA.", str. 136 – 137.

¹³² OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 167.

¹³³ DEŠA, Diana. "CRKVA GOSPINA UZNESENJA U KAŠTEL LUKŠIĆU I OKVIRI ANTEPENDIJA NJENIH OLTARA.", str. 136 – 140.

¹³⁴ Isto, str. 138 – 139.

se o crkvi nije mnogo brinulo s obzirom da je u navedenom dokumentu izraženo njeno vrlo loše, gotovo ruševno stanje.¹³⁵

Slika 12 Pročelje crkve Gospinog Uznesenja

Slika 13 Južna strana crkve s kapelom sv. Roka

¹³⁵ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 167.

Prema usmenoj predaji i romanu, u navedenoj se crkvi odvijalo vjenčanje Miljenka i Dobrile.¹³⁶ Ipak, o njihovom vjenčanju nema pronađenog pisanog izvora jer je jedan dio župnog arhiva, iz tog perioda, izgubljen.

4.3. Obitelj Rosani (Rušinić)

Miljenko Rosani, među kaštelanskim pukom poznat i kao Rušinić, uz Dobrilu, protagonist je legende i romana o njihovoj tragičnoj ljubavi stoga je nužno, kao dio povijesne rekonstrukcije, sažeto prikazati povijest obitelji Rosani u mjeri u kojoj izvori dopuštaju, a to je nažalost, vrlo oskudno. Kao i kod prikaza povijesti obitelji Vitturi, na temelju djela Mladena Andreisa *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, ali i na temelju Omašićevih istraživanja, primarno iznesenih u njegovom kapitalnom djelu *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća* te korištenjem matičnih knjiga za župu Kaštel Lukšić, u prvoj polovici 17. stoljeća, sažeto će se prikazati povijest obitelji Rosani koja je, krajem 15. stoljeća na području današnjeg Kaštel Lukšića podigla svoj utvrđeni kaštel.

Slika 14 Grb obitelji Rosani; izvornik je pronađen na kući pozicioniranoj na istočnom dijelu utvrđenog sela Lukšić

¹³⁶ U romanu *Miljenko i Dobrila*, u prijevodu Mate Zorića, na stranici 160. je navedeno: *Konačno osvane dan što će osvjetliti Miljenkovu i Dobrilinu prisegu. Svećenički blagoslov bit će im udijeljen u crkvi kaštela. Konte je to zaželio; nije bilo moguće odbiti.*

4.3.1. Povijest obitelji Rosani

U prethodnom dijelu rada spomenuta je pretpostavka, točnije teza dr. Omašića da su kaštelanski Rosaniji zapravo potalijančeni Rušinići, odnosno ostroški plemenitaši didići, no s obzirom da sam Omašić smatrao kako nema dovoljno dokaza da bi navedena teza bila prihvaćena kao povijesna činjenica, u ovom paragrafu će se iznijeti saznanja F. Heyera von Rosenfelda, koje je Mladen Andreis parafrazirao u svom djelu, o plemenitoj obitelji Rosani koja je u Trogir stigla iz Mantove. U izvorima su zabilježeni pripadnici građanskog roda Rosani, nedefiniranog podrijetla, od kojih se u oporuci iz 1556. godine spominje Jerolim kao *Dominus Hieronymus filius quondam Damiani Georgij cognominati Rosani*, odnosno *Hieronimo de Zorzi filio condam meser Damian de Zorzo*, što ukazuje da je spomenuti Damjan Jurjev nosio nadimak Rosani. Smatra se da su prema navedenom nadimku potomci Damjana Jurjeva naknadno poprimili prezime Rosani. Ipak, nepoznanica je pripada li ovom rodu Rosani Andrija Rosani koji je u izvorima iz 15. stoljeća zabilježen kao *interpres communis*. Pripadnici roda Rosani nerijetko su ugovarali brakove s trogirskim plemićima i plemkinjama pa je tako npr Stjepan Rosani 1560. godine oženio Peruciju Casotti, Toma Rosani je 1572. godine oženio Filipu Casotti te je Dominik Rosani 1612. godine oženio Jelenu Vitturi.¹³⁷

Izvori za obitelj Rosani vrlo su oskudni, ali u matičnim knjigama pohranjenim u nadbiskupskom arhivu u Splitu, odnosno iščitavanjem istih, uspjeli su se pronaći pojedini članovi obitelji Rosani nastanjeni na području današnjeg Kaštel Lukšića. Analizirale su se matične knjige iz 17. stoljeća, točnije knjige rođenih i vjenčanih, za župu Kaštel Lukšić. Prema *Knjizi rođenih 1613. – 1614.* spominje se Agustin Rosani kojem bi sestra mogla biti Margarita Rosani, nadalje Helena Rosani, supruga Dominiga Rosanija s kojim je imala kćer Rusinu, Zuanne Rosani te Zorzi Rosani sa suprugom Catharinom i kćeri Perulom.¹³⁸ U *Knjizi rođenih 1638. – 1642.* spominje se Georgij Rosani i njegova djeca Joanes i Perina Rosani. Supruga spomenutog Joanesa Rosanija je Maria Rosani, a sin im je Hieronimus Rosani.¹³⁹ U navedenom izvoru spominje se još jedan Joanes Rosani, ali njegova supruga je bila Nicolotta te su imali kćer Catharinu.¹⁴⁰ Za period u kojem se odvila legenda, odnosno period u kojem bi, prema dosadašnjim saznanjima akteri legende mogli biti kršteni ili vjenčani, sačuvanih matičnih knjiga nema. Kao rezultat nedostatka izvora, Miljenko Rosani, odnosno Rušinić, nije potvrđen

¹³⁷ ANDREIS, Mladen. *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, str. 337.

¹³⁸ *Kaštel Lukšić – Knjiga rođenih 1613. – 1614.g.*, list 7 – 10., NAS

¹³⁹ *Kaštel Lukšić – Knjiga rođenih 1638. – 1642. g.*, list 10, NAS

¹⁴⁰ Isto, list 19.

kao povijesna osoba, a nema ni spomena njegovog oca Adalberta u izvorima. Jedini izvori o njima i Miljenkovoj majci, odnosno Adalbertovoj supruzi usmena je predaja i roman Marka Kažotića.¹⁴¹

4.3.2. Kaštel Rušinac (Rosani)

Ispravom iz 1482. godine, Mihovil Rosani (Rušinić) dobio je dozvolu od mletački vlasti da na teritoriju današnjeg kaštel Rušinca, istočno od kaštela Koriolana Cippica, podigne utvrđeni kaštel i pripadajuće mu selo koje su naselili bjegunci iz Velog polja. Kaštel Rosani je podignut na obalnim hridima, zamišljen kao kaštel Andreis ili kaštel Lippeo, dakle utvrđena kuća. Kopneni pristup u kaštel bio je moguć preko pokretnog mosta i stepenica, a također je posjedovao i morska vrata u sklopu južnog pročelja, kontakt s morem, kao i ostale obrambene utvrde na području Kaštelanskog polja. Za razliku od većine ostalih obrambenih utvrda na navedenom teritoriju, *piano nobile*, odnosno stambene prostorije za vlasnike, nalazio se na prvom katu kaštela, a ne na drugom, kao kod drugih kaštela. Selo kaštela bilo je nedovoljno utvrđeno, stoga je napušteno pedesetih godina 17. stoljeća, pred Kandijski rat, jer su njegovi stanovnici otišli pod zaštitu obitelji Vitturi.¹⁴² O napuštanju sela svjedoči i podatak da je 1588. godine selo Rušinac imalo 95 duša, a 1757. godine nije zabilježeno kao posebno selo.¹⁴³ Do našeg vremena od utvrđenog naselja sačuvan je samo seoski zid koji danas čini ogradu perivoja.¹⁴⁴ Omašić navodi kako su i sami Rušinići, odnosno Rosaniji napustili svoj kaštel, prodali ga 1678. godine trogirskom plemiću Ivanu Radošu te preselili u kaštel Vitturi, kod obitelji Vitturi preko koje su, ženidbenim vezama, ostvarili pravo na dio utvrđenog sela Lukšić. Nakon Ivana Radoša, u 18. stoljeću Rušinac je kupila trogirska obitelj Mušura, a stoljeće nakon obitelj Capogrosso, plemićka obitelj iz Splita.¹⁴⁵

¹⁴¹ Prema romanu Miljenko i Dobrila, u prijevodu Mate Zorića, na str. 95. se navodi: *Adalbert je već dvije godine bio lišen supružanske ljubavi, a Miljenko majčinske nježnosti, pa je svom roditelju sin bio jedina radost...*, a iz navedenog se može zaključiti kako je Miljenko bio sin jedinac te da mu je majka preminula 1670-ih godina, sudeći po dosadašnjoj dataciji legende. Navedena tvrdnja iz romana se poklapa s usmenom predajom koja također prenosi kako je Miljenko bio sin jedinac, bez majke.

¹⁴² OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 157.

¹⁴³ BABIĆ, Ivo. *Prostor između Trogira i Splita*, str. 166.

¹⁴⁴ Isto, str. 162.

¹⁴⁵ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 157.

Slika 15 Sadašnji izgled kaštel
Rušince – morská strana

Slika 16 Sadašnji izgled kaštel
Rušince – kopnena strana

Slika 17 Maketa kaštel Rušinca, pretpostavljeni izvorni izgled morske strane

Slika 18 Maketa kaštel Rušinca, pretpostavljeni izgled kopnene strane

Prema usmenoj predaji, Miljenko je živio u kaštel Rušincu, a prema romanu živio je u utvrđenom kaštelu, nedaleko od Dobrilinog kaštela Vitturi, što najvjerojatnije upućuje na Rušinac.¹⁴⁶ Ipak, s obzirom na tvrdnje dr. Omašića o napuštanju kaštela i preseljenju kod obitelji Vitturi te s obzirom na prodaju kaštela Ivanu Radošu, mogućnost da je podatak točan vrlo je mala, ali ipak prisutna jer, kako je već spomenuto u prethodnom dijelu rada, postoji mogućnost da je u ugovoru o navedenoj prodaji naznačeno da pripadnici obitelji Rušinić i dalje mogu uz najam stanovati u svom dotadašnjem kaštelu.

4.3.3. Crkvice sv. Ivana Krstitelja (Kaštel Rušinac)

U blizini svog kaštela, obitelj Rosani podigla je crkvicu sv. Ivana Krstitelja koja je obnašala funkciju župne crkve, u periodu dok je selo oko Rušinca egzistiralo.¹⁴⁷ Izgled crkve pripada čestoj regionalnoj tipološkoj skupini jednobrodnih crkvice s apsidom kvadratnog oblika te sa šiljastim svodom. Pročelje crkve ispunjeno je otvorima, vratima i prozorima te rozetom. Na vrhu je crkve preslica sa zvonom. Crkva svojim vizualnim karakteristikama ima elemente

¹⁴⁶ *Nedaleko od zidina u kojima se nalazila naočita djevojka, dizao se kaštel Adalberta, bogata gospodina tog kraja. A on je imao sina, plemenita, skladna i velikodušna, koji je bio utjehom njegove starosti ...* KAŽOTIĆ, Marko. *Miljenko i Dobrića*, Književni krug, Split, 2004., str.15.

¹⁴⁷ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 157.

gotičko- renesansnog stila.¹⁴⁸ Pretpostavlja se da je crkvice uz kaštel bila razrušena kada i selo, za vrijeme Kandijskog rata, a obnovljena 1678. godine, kada se obnovio i kaštel. Nagađa se da je nakon obnavljanja u crkvi za glavni oltar donesena pala Bogorodice s Djetetom, sv. Ivanom, sv. Rokom i Bogom Ocem, djelo mletačkog umjetnika Pietra della Vecchija, predstavnika suvremenog baroka i renesansnog slikarstva.¹⁴⁹ Oko crkve se nalazilo seosko groblje gdje su se pokapali članovi obitelji Rosani (Rušinić) u periodu 18. stoljeća. Prema legendi i romanu, u navedenoj crkvi pokopani su Miljenko i Dobrila, a na grobu im je natpis *Pokoi ljubovnikom*.¹⁵⁰ Navedeno ide u prilog tezi da su se oko crkve pokapali članovi obitelji Rosani, a Dobrila je, kao Miljenkova supruga, ukoliko je taj segment legende i romana istinit, pokopana uz njega, prema običaju i vlastitoj želji. Činjenica da u podu crkve i dalje stoji grob s navedenim natpisom kojeg je Kažotić spomenuo u romanu svakako doprinosi mogućoj istinitosti tragične priče, ali treba naglasiti kako taj natpis na navedenom mjestu nije bio od njihove navodne smrti jer se ne spominje u Vizitaciji iz 1726. godine u kojoj se navodi: *Ova crkva je nekoć bila župska i u njoj se još vidi krstionica. Stanovnici su se raselili dijelom u K. Stari a dijelom u K. Lukšić. Jedina kuća nalazi se s južne strane crkve/dvorac/. U ovoj crkvi često govori misu don Bože Čaletić. U crkvi se nalazi jedan grob / ne spominje se natpis: Mir ljubovnikom...*¹⁵¹ Dakle, zasigurno se može tvrditi kako je natpis na grobu nastao u periodu iza 1726., a prije objave Kažotićeva romana. Jedini način da se riješi problematika oko navedenog groba, odnosno da se utvrdi jesu li Miljenko i Dobrila zaista tu pokopani jest da se grob otvori.

Slika 19 Sadašnji izgled crkve sv. Ivana Krstitelja

¹⁴⁸ BRAJNOV – BOTIĆ, Doroti. Crkva sv. Ivana Krstitelja na Rušincu u Kaštel Lukšiću, *Kaštelanski zbornik 9*, Kaštela, 2011., str. 41 – 43.

¹⁴⁹ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 468.

¹⁵⁰ Isto, str. 157.

¹⁵¹ *Vizitacija Antuna Kačića od 7. XI. 1726.*, br. 32, list 130 (prijevod don Frane Bego), NAS

Slika 20 Grob u crkvi sv. Ivana Krstitelja

4.4. Don Mavro

Kao još jedan važan element legende te povijesne rekonstrukcije iste, nameće se lik don Mavra (Mavar), odnosno pitanje njegovog postojanja. U usmenoj je predaji jedan od neizostavnih aktera tragične priče, a u romanu ga se karakterizira kao slatkorječivog župnika, upućenog u sve seoske poslove, vrlo bliskog s obitelji kontea Radoslava, odnosno naziva ga se miljenikom vlasnika kaštela.¹⁵² Bartul Matijaca, u sklopu svog prijevoda Kažotićeva romana s talijanskog na hrvatski jezik, navodi kako je gotovo sigurno autor kronike na koju se pisac oslanja pišući svoj roman te koju u uvodnom dijelu romana *Miljenko i Dobrila* spominje, ondašnji župnik današnjeg Kaštel Lukšića, don Mavro. Prema njemu, don Mavro je jedini, zbog bliskog odnosa s plemstvom, mogao doći u doticaj s brojnim detaljima legende koju je zapisao u obliku kronike.¹⁵³ Ipak, za povijesnu rekonstrukciju legende problematično je što nije zabilježen u niti jednom izvoru iz navedenog perioda. Jedini spomen don Mavra je u knjizi don Frane Bege Svećenici Kaštela u kojoj za njega navodi: *Ovaj svećenik, da li samo legendarni, spominje se prigodom tužne romanse Miljenka i Dobrile, oko 1690. godine.* Kronološki gledano, uzimajući

¹⁵² Na str. 38. Kažotićevog romana *Miljenko i Dobrila*, u prijevodu Mate Zorića se navodi: *Don Mavro je sin siromašnog seljaka iz trogirskog polja, koji se možda, unatrag pedesetak naraštaja mogao pozvati na sirakužansko podrijetlo...; No, tko je bio taj don Mavro, koji je bio tako moćan u kaštelu i zašto je uživao toliko povjerenje obitelji u kojoj su po baštini navici i najmanji događaj obavijali velom tajne... Također, na str. 40. se o spomenutom svećeniku nadalje navodi: ...Takvo njegovo držanje pod plaštem prividne iskrenosti svima se svidjelo, a kontea je Radoslava toliko osvojilo te ga on izabere župnikom svog kaštela, kako bi ga stalno imao u blizini.; Marija ga je toliko zavoljela da joj je bio draži od vlastita supruga; sve što bi župnik rekao bilo je sveto ...*

¹⁵³ BUCAN, Neven. *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, str. 149.

u obzir dosadašnja saznanja vezana za dataciju legende koja bi se trebala vršiti prema smrti Francesca Vitturija, dakle 1678. godine, umjesto don Mavra, moglo se raditi o don Ivanu Zucci, odnosno on je mogao biti autor kronike i svećenik vrlo blizak plemstvu jer je u periodu prijenosa tijela sv. Ivana Trogirskog, prema Pavlu Andreisu, bio župnik sela Lukšić.¹⁵⁴ Svakako, zbog nedostatka izvora, ovaj paragraf ostaje na razini nagađanja.

4.5. Ženski benediktinski samostan sv. Nikole u Trogiru

Sv. Benedikt samostane je osmislio kao samodostatne zajednice u kojima članovi sve ono što im je potrebno za život opskrbljuju sami, a svrha njihovog djelovanja u samostanu usmjerena je razvijanju duhovnosti, a ne stjecanju materijalnih dobara. U periodu 11. st., kao dio redovničke reforme, dalmatinska obala bilježi obnavljanje i osnivanje muških benediktinskih samostana te osnivanje prvih ženskih benediktinskih samostana.¹⁵⁵ Ženski benediktinski samostan sv. Nikole, prema Pavlu Andreisu, utemeljen je 1064. godine¹⁵⁶ te u fundacijskoj ispravi istog stoji kako je nastao tako da su se uz kuću blaženog Dujma (misli se na crkvicu) naselile prve trogirске koludrice.¹⁵⁷ Spomenute koludrice, od kojih je u ispravi sačuvano samo ime Eufemija, naselile su se zahvaljujući donaciji trogirskih plemića Staligata, Jurja, Tridula, Dobra, Sepalata Kalafata i Vitača. Oni su u svrhu spasa vlastitih duša poklonili spomenutu crkvu, pozicioniranu kod gradskih vrata Porta Dominica, budućem samostanu kojeg su također obdarili i zemljama i vinogradima, ponajviše na inicijativu biskupa Ivana.¹⁵⁸ Ženski samostan sv. Nikole smješten je unutar gradske jezgre, kao i većina ženskih samostana uopće, jer kanonska prava zabranjuju njihovu gradnju izvan gradskih zidina zbog opće nesigurnosti.¹⁵⁹ Ovaj samostan, kao i splitski, izgrađen je uz gradske zidine, točnije proteže se u rasponu od istočne kule grada koja je bila u vlasništvu obitelji Vitturi do zapadne kule koja je pripadala obitelji Cega.¹⁶⁰ Razlog podizanja trogirskih i splitskih ženskih samostana uz gradske zidine leži u pretpostavci da će se grad širiti, a zahvaljujući ovakvoj poziciji, samostani će i

¹⁵⁴ BEGO, Frane. *Svećenici Kaštela (XV-XXI. stoljeće)*, Kaštela, 2003., str. 172.

¹⁵⁵ BENEDIKTINSKI SAMOSTAN SV. NIKOLE U TROGIRU – *Zbornik radova prigodom 950. obljetnice utemeljenja.*, str. 75.

¹⁵⁶ ANDREIS, Pavao. *Povijest grada Trogira II*, str. 25.

¹⁵⁷ BENEDIKTINSKI SAMOSTAN SV. NIKOLE U TROGIRU – *Zbornik radova prigodom 950. obljetnice utemeljenja.*, str. 75.

¹⁵⁸ Isto, str. 108.

¹⁵⁹ Isto, str. 75.

¹⁶⁰ Isto, str. 83.

proširenjem grada biti uključeni u urbani areal. Areal navedenog samostana pokriva široki opseg između dviju gradskih kula te u rasteru urbanog karaktera prati istočni dio glavne ulice grada Trogira.¹⁶¹

S obzirom na to da su plemići osnovali samostan, on je bio namijenjen plemkinjama koje su se odlučile ili bile prisiljene na cenobitski način života. U Vijeću plemića odlučivalo se o primanju djevojaka u samostan te su se ugledne trogirske obitelji kao što su Andreis, Casotti, Cega, Cippico, Quarco i Vitturi međusobno nadmetale i bogato opremale svoje kćeri za samostanski život. Nije svaka plemkinja mogla pristupiti samostanu s obzirom na to da je njegov godišnji prihod bio između 150 i 300 dukata, već se između brojnih kandidatkinja biralo deset plemkinja za samostanski život.¹⁶² Obitelji koje nisu imale nasljednika u legat su ostavljale svoja dobra samostanu ili bi njihova darovnica uvjetovala molitvu za mrtve i uzdržavanje kandila.¹⁶³

Slika 21 Ulaz u samostan sv. Nikole

Slika 22 Samostan sv. Nikole u Trogiru

¹⁶¹ Isto, str. 75.

¹⁶² Isto, str. 283 – 284.

¹⁶³ KOVAČIĆ, Vanja. *Koludrice na zidinama grada – Benediktinski samostan sv. Nikole u Trogiru*, Književni krug Split, Split, 2019., str. 49

4.5.1. Povezanost obitelji Vitturi i samostana sv. Nikole

Samostan sv. Nikole bio je usko vezan s trogirskim plemićkim obiteljima, posebno s obitelji Vitturi. Iz natpisa koji je sačuvan u dvorištu samostana, a spominje Teodora Vitturija koji je u 16. stoljeću sagradio mlinac na zemlji dobivenoj zahvaljujući ratnim uspjesima pod zapovjedništvom bana Petra Berislavića, vidi se utjecaj obitelji Vitturi i njena povezanost s navedenim samostanom.¹⁶⁴ Mnoge su članice obitelji Vitturi bile redovnice u navedenom samostanu te su Vitturijevi samostan obdarivali materijalnim dobrima, naposljetku, oporučno je Francesco Vitturi 9. rujna 1678. godine u naslijeđe samostanu ostavio kulu Vitturi kao najmonumentalniju sačuvanu trogirsku kulu, Casa di Statio, zajedno s dvorištem kako bi se spomenuta kuća pripojila samostanu i u njoj se omogućila klauzura.¹⁶⁵ U drugoj polovici 17. st te u prvoj polovici 18. cjelovito je renovirana unutrašnjost crkve sv. Nikole, a gotovo cijelu renovaciju financirala je obitelj Vitturi. Jedan je od prvih zahvata prilikom renovacije postavljanje novog južnog bočnog oltara u čast Bezgrešnog Začeca Bogorodice. Uz oltar se nalazi uzidana ploča čiji natpis govori o vremenu i okolnostima nastanka spomenutog oltara, a prijevod mu glasi: *Bogu najboljem i nasilnijem/ i Djevici Bogorodici/ Elizabeta Ivanić/ Žena Franje Vitturija/ Ovaj oltar posvećuje baštinicima/ Godine Gospodnje 1693.*¹⁶⁶ Oltar je izrađen od mramora, a izrada se pripisuje mletačkim kiparima i arhitektima Alessandru i Paolu Tremignonu. Oltarnu palu okruživali su likovi raznih svetaca i anđela što je karakteristično za sakralnu umjetnost 17. stoljeća, prisutnu na dalmatinskom prostoru.¹⁶⁷

Također, u blizini oltara nalazi se i epitaf Francesca Vitturija koji u prijevodu glasi: *Bogu najboljem i nasilnijem/ Slavni rod Vitturija/ ugasio se s Franjom./ Znaj, ti koji čitaš/ da ništa nije besmrtno/ kad je i Vitturi umrijeti/ mogao/ Godine Gospodnje 1679.*¹⁶⁸ Dakle, iz navedenih natpisa jasno je kako Francesco Vitturi umire 1679. godine te njegovom smrću rod Vitturija prestaje egzistirati jer, kako je poznato, nije imao muških nasljednika već dvije kćeri, Klaru i Dobrilu.¹⁶⁹ Četiri godine nakon, njegova udovica Elizabeta, podiže oltar u njegov spomen.

¹⁶⁴ Isto, str. 101.

¹⁶⁵ BENEDIKTINSKI SAMOSTAN SV. NIKOLE U TROGIRU – *Zbornik radova prigodom 950. obljetnice utemeljenja*, str. 208.

¹⁶⁶ Isto, str. 205.

¹⁶⁷ DEMORI STANIČIĆ, Zoraida. "SLIKA ANTONIJA ZANCHIJA I OLTAR BEZGREŠNOG ZAČEĆA BOGORODICE U CRKVI SV. NIKOLE U TROGIRU." *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, vol. 31, br. 1, 1991, str. 269 - 270. Citirano: 2. 8. 2023. <https://hrcak.srce.hr/118137>.

¹⁶⁸ BENEDIKTINSKI SAMOSTAN SV. NIKOLE U TROGIRU – *Zbornik radova prigodom 950. obljetnice utemeljenja*, str. 208.

¹⁶⁹ Isto, str. 143.

Slika 23 Južni oltar u crkvi sv. Nikole u Trogiru te njemu bočni uklesani natpisi Elizabete i Francesca Vitturija

4.5.2. Boravak Dobrile Vitturi u samostanu sv. Nikole

Prema usmenoj predaji i romanu, Dobrila je zbog zaljubljenosti u sina očeva neprijatelja i očeva straha da bi navedeno moglo ozbiljno naštetiti reputaciji njihove ugledne obitelji, bila kažnjena zatvoreništvom u ženskom benediktinskom samostanu sv. Nikole u Trogiru.¹⁷⁰ Navedeno je bila česta praksa u plemićkim obiteljima toga doba, stoga podatak nije nemoguć iako nema pisanog izvora koji bi to potvrdio.¹⁷¹ Legenda i roman se također podudaraju u podatku da je Dobrila do trogirskog samostana došla brodom, skrivena od javnosti.¹⁷² U romanu se navodi kako je Miljenko shvatio da je Dobrila prisilno odvedena te ju je, zajedno s pristašama, dočekaao na trogirskoj obali što je izazvalo nemir u gradu kojeg su, po romanu, riješili gradski dužnosnici i

¹⁷⁰ Na stranici 93. romana *Miljenko i Dobrila*, u prijevodu Mate Zorića, navodi se: *Povrijeđen u najosjetljivijem dijelu svoje časti, promišljao je Radoslav kako će se najkruće osvetiti. Zato pozove nekoliko svojih slugu i naredi im da sutra odvedu Dobrilu u trogirski samostan sv. Nikole. Primivši naredbu, slugu se udaljiše kako bi pripremili brod koji će jadnicu odvesti u onu klauzuru.* Također, na stranici 98. konte se obraća Dobrili prije njenog prisilnog odlaska u samostan te objašnjava zašto ju je tamo poslao: *...uvrijedila si očinsku vlast, zaboravila si dužnost kćerke, imala si oca samo da povrijediš taj sveti naslov koji zaslužuje toliko štovanja...Idi i ispaštaj svoju pogrešku; očekuje te vječna klauzura u samostanu. Najstroža stega učinit će da spoznaš veličinu svojih prijestupa – vidjet ćemo hoće li se ta nježna kćerka odreći u onoj tamnici sramotne svoje ljubavi spram Miljenku – kad jednom u nju zakorači, kunem se, dok sam ja živ neće izaći iz toga groba, osim u lijesu.*

¹⁷¹ BENEDIKTINSKI SAMOSTAN SV. NIKOLE U TROGIRU – *Zbornik radova prigodom 950. obljetnice utemeljenja*, str. 283.

¹⁷² Na stranici 99. o Dobrilinom odlasku u samostan se navodi: *Radoslav naredi svojim ljudima da je odvuče na brodić...Ispružena na dnu krme, skrila je lice među rukama...O njenom odlasku piše i na 100. str. romana: ...zbogom rodni kaštele u kojem sam odrasla uz tihe uzdahe, opijajući se u plaču slatke tvoje osame – primi zadnji pozdrav koji ti šalje jadna Dobrila...Neuobičajen pravac, mnoštvo ukrcanih ljudi, snažno i žustro veslanje, ..., pokazivahu da neka naoružana četa upravo obavlja na tom putovanju neki skroviti nalog.*

biskup Pavao.¹⁷³ U literaturi korištenoj za ovaj rad nema spomena o navedenom incidentu, ali bi valjalo, za buduća istraživanja, provjeriti spise tadašnjeg trogirskog kneza mletačkom duždu. Ipak, Pavao Andreis u djelu *Povijest Trogira II* spominje Ivana Pavla Garzonija koji je obnašao funkciju trogirskog biskupa u periodu od 1662. do 1676. godine¹⁷⁴ pa je utoliko podatak kojeg donosi roman moguće istinit.

Dakle, nema povijesnog izvora koji bi potvrdio da je Dobrila bila zatvorena u samostanu sv. Nikole u Trogiru, ali isto nije nemoguće s obzirom na praksu toga vremena i povezanost obitelji Vitturi s navedenim samostanom. Ipak, spomenuta teza ostaje na razini nagađanja do pronalaska relevantnih povijesnih izvora.

4.6. Prijenos moći sv. Ivana Trogirskog 1681. – PRIMISĆENJE

U romanu je spomenuto sudjelovanje kontea Vitturija i njegove obitelji u svečanosti prijena sv. Ivana Trogirskog¹⁷⁵, kojom se prigodom Družimir, ugledni trogirski plemić zagledao se u Dobrilu.¹⁷⁶ Zahvaljujući detaljnom zapisu Pavla Andreisa u djelu *Povijest grada Trogira II*, može se rekonstruirati navedeni element romana i provjeriti njegova istinitost. Andreis navodi da je grad bio potpuno ukrašen kako bi poslao reprezentativnu sliku svima koji su ga taj dan posjetili: *Sve su ulice kuda je prošao ophod bile ukrašene kopljima i motkama ili sulicama*

¹⁷³ Na stranici 101. već citiranog romana Miljenko i Dobrila, o navedenom incidentu se navodi slijedeće: *Gomila znatiželjnika okupila se na obali dok se brodić približavao, a to je upozorilo Miljenka da su već blizu, pa se progurao...Htjede je odvući, ona ga slijedi; gura one koji mu se opiru, obara one koji mu se suprotstavljaju...Metež je rastao, puk se podijelio na dvije stranke – Miljenko je imao svoje pristaše – drugi bijahu na strani Radoslava. Stigoše suci, knez kapetan, monsijor Pavao, crkvene vlasti, naoružana posada. U njihovoj se nazočnosti stane vraćati red..., Dobrila prijeđe u samostan gdje ju je otac namjeravao zatvoriti – Miljenka otpremiše u njegovu selo. Događaj se mogao smatrati javnom pobunom – obje su obitelji imale svoje pristaše.*

¹⁷⁴ ANDREIS, Pavao. *Povijest grada Trogira II*, str. 401.

¹⁷⁵ Na stranici 64. spomenutog romana, navodi se: *Ovaj grad, (misli se na Trogir) veoma odan vjeri kao i svi drugi, upravo tada bijaše podigao kapelu u čast svog zaštitnika, blaženog Ivana Ursinskog...U tu svrhu utvrđena je najsvečanija procesija...O istom događaju se navodi i na stranici 65. i 67. romana Miljenko i Dobrila. Na stranici 65. navodi se slijedeće: U tako pohvalnom vjerskom zanosu bio bi gotovo zločin da Radoslav, jedan od najbogatijih u tom kraju, nije pridonio nabožnim svečanostima...Bijaše, dakle, određen izlet i najavljen obitelji, pa je sirota djevojka (misli se na Dobrilu) bila prisiljena udaljiti se iz slatkog odmora u svom osamljenom kaštelu. Četvrti svibnja 1681. bijaše utvrđen za pripremljenu svečanost...Na stranici 67 se o svečanosti navodi: Prva je nastupila vojnička glazba s trubljama i bubnjevima – slijedili su seljaci iz okolice, koji su raznovrsnim svojim nošnjama pokazivali kojem mjestu pripadaju – a zatim mnoge gradske bratovštine s raznolikim svojim kukuljicama – onda vjerske udruge fratara u raznim habitima prema redu kojem pripadahu – a za njima kler iza bijele zastave – dva mlada patricija, iza kojih je išlo šest starijih plemića, pridržavahu dva traka zastave, kao što je propisivao ceremonijal. Iza ovih klerici, svećenici, kanonici – suci u svečanoj odjeći – uzorito plemićko vijeće – stražari, paževi, posluga providura, kamerlenga, knezovi – građani, tuđinci – a na koncu sveta Škrinja...*

¹⁷⁶ Na stranici 67. već citiranog romana o Družimirovom primjećivanju Dobrile na svečanosti Primišćenja se navodi: *... svi balkoni bijahu puni gospoja – Dobrila stajaše upravo na jednom od tih prozora – konte Družimir je ugleda...Mladićevo srce bje ranjeno – sjetan, nevini Dobrilin pogled, sličan tihoj mjesечеvoj zruci duboko je prodro u Družimirovu dušu...*

ovijenim lovorom, kantarinskim zlatom, tapiserijama, ispisanim sonetima i tiskanim što ih je poslao na dar iz Mletaka kavalir Melkior Tetta...Svi prozori kuća s ulične strane bili su okićeni sagovima i upaljenim torcima, slikama koje su prikazivale svečeva čuda i drugim slikama, a bilo je i oltara na kojima je trebalo da otpočinu svete moći...¹⁷⁷ Procesija je prošla gotovo cijelim gradom i obližnjim otokom, a ugledni trogirski građani su se izmjenjivali u nošenju nebnice boje bijelog zlata sa zlatnim resom, na četiri koplja. Kod nošenja nebnice, u drugoj smjeni spominje se trogirski savjetnik Zuane Celio Doroteo¹⁷⁸, moguće onaj savjetnik kojeg Kažotić spominje u svom romanu¹⁷⁹, ali za navedenu pretpostavku nema konkretne potvrde. Andreis nadalje spominje kako su iz Kaštel Lukšića u procesiji sudjelovali mještani u pratnji svog župnika don Zuane Zucca.¹⁸⁰ Svi su trogirski plemići imali obavezu sudjelovati u navedenoj svečanosti, pa tako spominje npr. Jerolima Cipika i njegova brata Vicka Cipika, Markiela Statilea, Ivana Nikolu Andreisa i Koriolana Comolija, ali nigdje nema spomena pripadnika obitelji Vitturi.¹⁸¹ Razlog navedenom primarno leži u činjenici što se svečanost *Primišćenja* odvila 4. svibnja 1681. godine¹⁸², a prema epitafu iz crkve sv. Nikole utvrđeno je da Francesco Vitturi umire 1679.,¹⁸³ dakle podatak iz romana o njegovoj prisutnosti na navedenom događaju nikako ne može biti istinit. Drugi razlog je taj što Francesco nije imao muških potomaka da ga naslijede pa izumire loza Vitturi, a nastaje obitelj Micheli – Vitturi.¹⁸⁴ Ipak, valja naglasiti kako je Francesco Vitturi bio povezan s prijenosom svetih moći, ali ne na spomenuti način. Andreis navodi kako je trogirski puk žudio za dovršenjem kapelice u koju će se smjestiti svete moći njihovog zaštitnika, stoga je u Vijeću plemića izglasano da se izradi nebica, u iznosu od 100 škuda, koja će visjeti nad svečevom rakom. Uz propisani iznos plemići su dobrovoljno ulagali vlastite prihode za navedenu svrhu pa tako: *zapisali su po 100 dukata svaki kao Frane Vitturi i Zuane Cipiko, a i drugi su dali dobrovoljne prinose tako da je bilo mnogo viška.*¹⁸⁵

¹⁷⁷ ANDREIS, Pavao. *Povijest grada Trogira II*, str. 359.

¹⁷⁸ Isto, str. 363.

¹⁷⁹ *Živio je, dakle, u ono doba u Trogiru neki doktor Dorotej koji, osim što se mogao pozvati na slavan niz od deset ili dvanaest fiškala, a svi mu bijahu zakoniti preci, bijaše čovjek spora, ali ipak mudra poimanja i koje je, zahvaljujući nekakvu stavu tajnovite suzdržljivosti došao na glas dobrog savjetnika. Bijaše, dakle, savjetnikom čitava grada, ...* KAŽOTIĆ, Marko. *Miljenko i Dobrila*, str. 44 – 45.

¹⁸⁰ ANDREIS, Pavao. *Povijest grada Trogira II*, str. 360 – 361.

¹⁸¹ Isto, str. 362 – 363.

¹⁸² Isto, str. 349.

¹⁸³ BENEDIKTINSKI SAMOSTAN SV. NIKOLE U TROGIRU – *Zbornik radova prigodom 950. obljetnice utemeljenja*, str. 208.

¹⁸⁴ OMAŠIĆ, Vjeko. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*, 1. dio, str. 165.

¹⁸⁵ ANDREIS, Pavao. *Povijest grada Trogira II*, str. 339.

Andreis u svom zapisu o navedenoj svečanosti nije zabilježio sudjelovanje plemića *Stjepka* ni njegovog sina *Družimira V*¹⁸⁶, a spomenuto je kako su svi trogirski plemići imali dužnost sudjelovanja u procesiji, stoga se može tvrditi kako je pisac izmislio navedena imena.¹⁸⁷

4.7. Ubojstvo Miljenka Rosanija (Rušinića)

Neizostavni dio usmene predaje i romana svakako je tragična smrt Miljenka Rosanija (Rušinića) kojeg je navodno na mostu kaštela Vitturi usmrtio Dobrilin otac, u romanu Radoslav, a u stvarnosti Francesco Vitturi.¹⁸⁸ Ubojstvo se moralo dogoditi do 1679. godine jer te godine Francesco Vitturi umire.¹⁸⁹ Svakako je značajan podatak o ubojstvu među plemićima, posebno kada je navodni počinitelj pripadnik uglednog roda Vitturi. Uzimajući u obzir važnost podatka, jasno je da je knez o navedenom bio dužan obavijestiti providura koji bi izvještaj svakako trebao podnijeti duždu. Slijedom navedenog ne bi bilo potpuno pogrešno pretpostaviti da je isti podatak spomenut i u djelu Grge Novaka koji je sabrao i priredio mletačke spise u djelu pod nazivom *Commissiones et relationes Venetae (Mletačka uputstva i izvještaji)* koje se sastoji od više dijelova, od kojih je svaki posvećen određenom povijesnom periodu. U dijelovima koji su vezani za period za kojeg se tvrdi da je vrijeme odvijanja legende, dakle u svesku 7 (od 1621. do 1671. godine) i svesku 8 (od 1620. do 1680. godine), nema nikakvog spomena o navedenom činu. Nedostatak spomena također je podatak koji svakako ne ide u prilog potvrđivanju navedenog elementa legende, ali ga ipak ne isključuje s obzirom na činjenicu da nisu pregledani svi sačuvani izvještaji trogirskog kneza providuru, već samo oni odabrani i priređeni od strane Grge Novaka u spomenutom djelu.

¹⁸⁶ Na stranicama 69 i 70 romana *Miljenko i Dobrila*, u prijevodu Mate Zorića, spominju se trogirski plemići Stjepko i njegov sin Družimir V....

¹⁸⁷ ANDREIS, Pavao. *Povijest grada Trogira II*, str. 363.

¹⁸⁸ U već citiranom romanu, na stranici 164. se navodi: *Okrenuvši se, Dobrila milim osmjehom pozdravlja rodno boravište – okupilo se veliko mnoštvo puka – odjekuje klicanje „živjeli“ – Miljenko je sretan; kadli iznenada zabljesnu munja – pukne hitac iz karabinke – samo jedan, ali strašan; nije to znak veselja, nego osvetnički grom. Miljenko padne na zemlju ničice...Miljenko je ispustio zadnji dah na usta nesretne, obožavane supruge – više nije živ – žrtva je prinesena – prepuna je mjera osvete.* Na stranici 174. konte priznaje svoju krivnju za počinjeni zločin: *Nebeski gromovi! Pretvorite u pepeo oca ubojicu.*

¹⁸⁹ BENEDIKTINSKI SAMOSTAN SV. NIKOLE U TROGIRU – *Zbornik radova prigodom 950. obljetnice utemeljenja*, str. 143.

5. ZAKLJUČAK

Najčešće korištenim metodama znanstvenog istraživanja kao što su metoda dokazivanja i opovrgavanja te u njima sadržanim metodama analize i sinteze, generalizacije i specijalizacije, indukcije i dedukcije, apstrakcije i konkretizacije u radu se izvršila povijesna rekonstrukcija legende o Miljenku i Dobrili tako da su se glavni elementi usmene predaje i romana Marka Kažotića, Miljenko i Dobrila, koji se uvelike poklapaju, spomenutim metodama analizirali. Preko pisanih izvora potvrđeno je postojanje Francesca Vitturija, Elizabete Vitturi, rođene Ivaneo te njihovih kćeri Klare i Dobrile Vitturi. S druge strane, zbog nedostatka određenih matičnih knjiga vezanih za 17. stoljeće, nisu potvrđeni ni Adalbert ni Miljenko Rosani (Rušinić). Ne spominje ih nijedan povijesni izvor iz toga perioda, spominje navodnu Adalbertovu braću, ali njega ne. S obzirom na praksu toga vremena, postoji mogućnost da je Dobrilu kaznio otac poslavši je u ženski benediktinski samostan sv. Nikole s kojim su Vitturiji, kako je vidljivo iz spomenutih natpisa, bili vrlo povezani, ali o navedenom ne postoji nijedan povijesni izvor. Prema dataciji epigrafa Francesca Vitturija, nemoguće je njegovo sudjelovanje u svečanosti Primišćenja te u izvorima o istoj nema spomena plemiću Družimiru, navodnom Dobrilinom zaručniku ili njegovom ocu Stjepku. Ipak, u izvorima o procesiji u sklopu spomenute svečanosti spominje se trogirski savjetnik Celio Doroteo, što otvara mogućnost da se radi upravo o tom savjetniku kojeg Kažotić spominje u romanu, iako ni za navedenu tezu nema nijedan povijesni izvor. O navodnom piscu kronike po kojoj je Kažotić dobio ideju za roman, don Mavru, također nema nikakvih pisanih izvora, već je ostao zapamćen samo u usmenoj predaji što otvara pitanje njegovog postojanja. S obzirom na nedostatak knjiga vjenčanih iz perioda 17. stoljeća ne može se potvrditi vjenčanje između Miljenka i Dobrile isto kao što se ne može potvrditi da su pokopani u crkvi sv. Ivana na Rušincu jer je za navedeno potrebno otvaranje groba. Osim toga, potvrđeno je da je poznati natpis Pokoj ljubovnikom nastao u periodu od druge polovice 18. stoljeća do sredine 19. stoljeća kada Kažotić objavljuje svoj roman. Naposljetku, nemoguće je potvrditi ubojstvo Miljenka Rosanija (Rušnića), osobe koja nije u izvorima potvrđena jer u sabranim mletačkim izvještajima iz navedenog perioda koje je obradio Grga Novak, nema spomena o istome, a s obzirom na važnost događaja, trebalo je biti nekakvog spomena. Ipak, navedeni akt se ne može potpuno negirati jer ipak nisu analizirani svi spisi trogirskog kneza mletačkom providuru iz navedenog perioda, stoga mogućnost da se navedeni događaj uistinu zbio još uvijek postoji.

Povijesnom rekonstrukcijom koja je provedena u ovom radu tek se zagrebalo ispod površine, ali se otvorio malo jasniji put daljnjim istraživanjima koja se prvenstveno trebaju temeljiti na analizi trogirskih izvještaja mletačkom providuru te je nužno inzistiranje na otvaranju i analizi groba nad kojim stoji natpis *Pokoj ljubovnikom*. Na temelju rezultata povijesne rekonstrukcije ovog rada, poznata kaštelanska legenda ne može se sa sigurnošću ni dokazati ni opovrgnuti iako činjenice više idu u prilog opovrgavanju iste. Ipak, dok se pomno ne istraže navedeni elementi, valja se pozvati na iskaz Marka Kažotića, napisan na početku romana *Miljenko i Dobrila*: *Ne tvrdim da su događaji istiniti, ali kratak vremenski razmak koji dijeli ono što se dogodilo od trenutka u kojem je zabilježeno, jednostavnost pričanja, pa čak i predanje koje još živi – nukaju me da povjerujem kako sve to možda i nije izmišljeno.*

SAŽETAK

Tragična priča o kaštelanskim ljubavnicima Miljenku i Dobrili, zahvaljujući usmenoj predaji i romanu Marka Kažotića, *Miljenko i Dobrila*, obitava primarno na kaštelanskom, ali i na znatno širem području već četiri stoljeća te se prometnula u glavni kaštelanski turistički brend i zaštitno lice grada. Prema legendi, ljubav između dvoje članova uglednih kaštelanskih obitelji, Miljenka Rosanija (Rušinić) i Dobrile Vitturi od početka biva osuđena na propast zbog spora između navedenih obitelji koje su nekoć bile vrlo bliske. Nakon obreda vjenčanja, na samom kraju svadbenog slavlja, Dobrilin otac, konte Vitturi, na mostu svog kaštela ubija novopečenog zeta Miljenka te tim činom osuđuje i vlastitu kćer na smrt. Nedugo nakon Miljenka, od tuge umire i Dobrila, a mladenci su pokopani u crkvi sv. Ivana u Rušincu, a na grobu im stoji natpis *Pokoj ljubovnikom*. U radu se znanstvenim metodama, od kojih se primarno nameću metoda dokazivanja i njoj oprečna, metoda opovrgavanja, provela povijesna rekonstrukcija legende izdvajanjem najistaknutijih elemenata iste kako bi se dokazala ili opovrgla njihova povijesna istinitost.

Ključne riječi: legenda o Miljenku i Dobrili, Miljenko Rosani (Rušinić), Dobrila Vitturi, kaštel Vitturi, kaštel Rosani (Rušinac), tragična ljubavna priča

SUMMARY

The tragic story of the Kaštela lovers Miljenko and Dobrila, thanks to oral tradition and the novel *Miljenko and Dobrila* by Marko Kažotić, has lived primarily in the Kaštela, but also in a much wider area for four centuries and has become the main tourist brand of Kaštela and the face of the city. According to legend, the love between the two members of prominent families from Kaštela, Miljenko Rosani (Rušinić) and Dobrila Vitturi, was doomed from the start due to a dispute between the aforementioned families, which were once very close. After the wedding ceremony, at the very end of the wedding celebration, Dobrila's father, Count Vitturi, kills his newly married son-in-law Miljenko on the bridge of his castle, thereby condemning his own daughter to death. Not long after Miljenko, Dobrila also died of grief, and the newlyweds were buried in the church of St. John in Rušinac, and on their grave is the inscription *Let the lovers rest in peace*. In the paper, the historical reconstruction of the legend was carried out by means of scientific methods, of which the method of proof and the opposite method of refutation are primarily imposed, by extracting the most prominent elements of the same, which were processed by means of scientific methods in order to prove or disprove their historical veracity.

Keywords: legend of Miljenko and Dobrila, Miljenko Rosani (Rušinić), Dobrila Vitturi, castle Vitturi, castle Rosani (Rušinac), tragic love story

6. POPIS LITERATURE

1. ANDREIS, Mladen. *Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.)*, Muzej grada Trogira, Trogir, 2006.
2. ANDREIS, Pavao. *Povijest grada Trogira II*, Čakavski sabor, Split, 1977.
3. AVERKIJEV, Dmitrij Vasiljevič. *Trogirski vojvoda*, Tragedija u pet činova; s ruskog preveo Luko Paljetak; Ogranak Matice hrvatske u Trogiru; Trogir, 2016.
4. BABIĆ, Ivo. *Prostor između Trogira i Splita*, Kaštel Novi, 1991.
5. BEGO, Frane. *Svećenici Kaštela (XV - XXI. stoljeće)*, Kaštela, 2003.
6. BENEDIKTINSKI SAMOSTAN SV. NIKOLE U TROGIRU – *Zbornik radova prigodom 950. obljetnice utemeljenja*, Trogir, 2014.
7. BRAJNOV – BOTIĆ, Doroti. Crkva sv. Ivana Krstitelja na Rušincu u Kaštel Lukšiću, *Kaštelanski zbornik 9*, Kaštela, 2011.
8. BUĆAN, Neven. *100 kulturno – turističkih „brendova“ grada Kaštela*, Kaštela, 2015.
9. CELIO – CEGA, Fani. Inventar dvorca Vitturi početkom 18. stoljeća, *Kultura ladanja*, ur. Nada Gruica, Institut za povijest umjetnosti u Zagrebu – Odsjek za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2006.
10. CICARELLI, Ksenija. "VITTURIJEV UTVRĐENI DVORAC U KAŠTEL LUKŠIĆU." *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, vol. 14, br. 1, 1962.
11. DEMORI STANIČIĆ, Zoraida. "SLIKA ANTONIJA ZANCHIJA I OLTAR BEZGREŠNOG ZAČEĆA BOGORODICE U CRKVI SV. NIKOLE U TROGIRU." *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, vol. 31, br. 1, 1991, <https://hrcak.srce.hr/118137>
12. DEŠA, Diana. "CRKVA GOSPINA UZNESENJA U KAŠTEL LUKŠIĆU I OKVIRI ANTEPENDIJA NJENIH OLTARA." *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, vol. 20, br. 1, 1975., <https://hrcak.srce.hr/151029>.
13. DUVNJAK, Mirela. Oltar sv. Roka u staroj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Kaštel Lukšiću kao zavjet obitelji Vitturi, *Kaštelanski zbornik 11*, Muzej grada Kaštela, Kaštel Lukšić, 2015.
14. *Dva stoljeća obrazovanja školstva i kulture u Lukšiću i Kaštelima / Miljenko i Dobrila*, ur. Neven Bućan, Osnovna škola "Vjeko Butir" - Učenička zadruga "Maslina", Kaštel Lukšić, 1985.
15. FORTIS, Alberto. *Put po Dalmaciji*, Marjan tisak, Split, 2004.

16. *Kaštel Lukšić – Knjiga rođenih 1613. – 1614.g.*, list 7 – 10, Nadbiskupski arhiv Split
17. *Kaštel Lukšić – Knjiga rođenih 1638. – 1642. g.*, list 10, Nadbiskupski arhiv Split
18. *Kaštel Lukšić – Knjiga vjenčanih 1612. – 1623.*, Nadbiskupski arhiv Split
19. KAZOTI, Marko. *Miljenko i Dobrila*, naklada dnevnika „Jadranske Pošte“, Split, 1929.
20. KAŽOTIĆ, Marko. *Miljenko i Dobrila*, Književni krug Split, 2004.
21. KLIŠMANIĆ, Vinka. *NASTANAK DONJOKAŠTELANSKIH UTVRDA I NJIHOVO EGZISTIRANJE DO KANDIJSKOG RATA*. Završni rad, Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet, 2021., <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:301936>
22. KOVAČIĆ, Vanja. *Koludrice na zidinama grada – Benediktinski samostan sv. Nikole u Trogiru*, Književni krug Split, Split, 2019.
23. LUCIĆ, Ivan. *Povijesna svjedočanstva o Trogiru II*, Čakavski sabor, Split, 1979.
24. LJUBOVIĆ, Enver. “Gli stemmi delle famiglie nobili italiane di Buccari“ , *Atti*, vol. XXXJV, 2004.
25. MARASOVIĆ, Katja. *Kaštel Vitturi u Kaštel – Lukšiću*, *Kaštelanski zbornik 4*, Kaštela, 1994.
26. NOVAK, Grga. *Commissiones et relationes Venetae (Mletačka uputstva i izvještaji) VII. od 1621. do 1671. godine*, Zagreb, 1972.
27. NOVAK, Grga. *Commissiones et relationes Venetae (Mletačka uputstva i izvještaji) VIII. od 1620. do 1680. godine*, Zagreb, 1977.
28. OMAŠIĆ, Vjeko, *Kaštela od prapovijesti do početka XX stoljeća*, 1.dio, Muzej grada Kaštela; „Bijaći“- društvo za očuvanje kulturne i prirodne baštine Kaštela, Kaštela, 2001.
29. OMAŠIĆ, Vjeko. *Prilog poznavanju težačkog pokreta u Dalmaciji; Parnica 1697 – 1702. godine između kaštelanskih težaka i trogirskih zemljoposjednika*, Izdanje Historijskog arhiva u Splitu, Svezak 7, Split, 1969.
30. *Vizitacija Antuna Kačića od 7. XI. 1726.*, br. 32, list 130 (prijevod don Frane Bego), Nadbiskupski arhiv Split

6.1. Popis mrežnih stranica

1. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=31058>
2. <http://www.muzej-grada-kastela.hr/kultDokum9.html>
3. <https://hbl.lzmk.hr/clanak.aspx?id=4487>

6.2. Popis ilustracija

Slika 1.

OMAŠIĆ, Vjeko, *Kaštela od prapovijesti do početka XX stoljeća*, 1.dio, Muzej grada Kaštela; „Bijaći“- društvo za očuvanje kulturne i prirodne baštine Kaštela, Kaštela, 2001., str. 286.

Slika 2.

<http://www.muzej-grada-kastela.hr/kultKopije1.html>

Slika 3.

ANDREIS, Mladen. Trogirsko plemstvo do kraja prve austrijske uprave u Dalmaciji (1805.), Muzej grada Trogira, Trogir, 2006., str. 279.

Slika 4.

MARASOVIĆ, Katja. Kaštel Vitturi u Kaštel – Lukšiću, *Kaštelanski zbornik 4*, Kaštela, 1994., str. 221.

Slika 5.

MARASOVIĆ, Katja. Kaštel Vitturi u Kaštel – Lukšiću, *Kaštelanski zbornik 4*, Kaštela, 1994., str. 221.

Slika 6.

MARASOVIĆ, Katja. Kaštel Vitturi u Kaštel – Lukšiću, *Kaštelanski zbornik 4*, Kaštela, 1994., str. 222.

Slika 7.

MARASOVIĆ, Katja. Kaštel Vitturi u Kaštel – Lukšiću, *Kaštelanski zbornik 4*, Kaštela, 1994., str. 222.

Slika 8.

https://en.wikipedia.org/wiki/Vitturi_Castle

Slika 9.

<https://www.kastela.org/novosti/kultura/64433-pet-stoljeca-natrag-u-proslost-uz-svecane-narodne-nosnje-od-jucer-u-kastelanskom-muzeju-i-odijela-kastelanskog-plemstva>

Slika 10.

<https://www.kastela.org/novosti/kultura/64433-pet-stoljeca-natrag-u-proslost-uz-svecane-narodne-nosnje-od-jucer-u-kastelanskom-muzeju-i-odijela-kastelanskog-plemstva>

Slika 11.

<https://www.kastela.org/novosti/kultura/64433-pet-stoljeca-natrag-u-proslost-uz-svecane-narodne-nosnje-od-jucer-u-kastelanskom-muzeju-i-odijela-kastelanskog-plemstva>

Slika 12.

DEŠA, Diana. "CRKVA GOSPINA UZNESENJA U KAŠTEL LUKŠIĆU I OKVIRI ANTEPENDIJA NJENIH OLTARA." Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, vol. 20, br. 1, 1975., str. 138. <https://hrcak.srce.hr/151029>.

Slika 13.

DUVNJAK, Mirela. Oltar sv. Roka u staroj crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije u Kaštel Lukšiću kao zavjet obitelji Vitturi, Kaštelanski zbornik, Muzej grada Kaštela, Kaštel Lukšić, 2015., str. 251.

Slika 14.

<http://www.muzej-grada-kastela.hr/kultKopije7.html>

Slika 15.

<https://slobodnadalmacija.hr/mozaik/zivot/hit-destinacija-dalmatinskih-mladenaca-dvorac-je-u-kojem-se-odigrala-najtragicnija-ljubavna-prica-u-hrvatskoj-najljepse-mjesto-koje-sam-u-zivotu-vidjela-573998>

Slika 16.

https://sh.wikipedia.org/wiki/Ka%C5%A1tel_dvorac_Ru%C5%A1inac_%28Miljenkov_dvorac%29

Slika 17.

https://sh.wikipedia.org/wiki/Ka%C5%A1tel_dvorac_Ru%C5%A1inac_%28Miljenkov_dvorac%29

Slika 18.

https://sh.wikipedia.org/wiki/Ka%C5%A1tel_dvorac_Ru%C5%A1inac_%28Miljenkov_dvorac%29

Slika 19.

<https://www.kastela-info.hr/kastela/kastel-luksic>

Slika 20.

Grob slikan u crkvi sv. Ivana Krstitelja kod kaštel Rušincea

Slika 21.

<https://hr-cro.com/croatia/trogir-benedictine-church-and-monastery-st-nichola/slo>

Slika 22.

<https://www.bitno.net/vjera/formacija/benediktinke-trogir-reportaza/>

Slika 23.

DEMORI STANIČIĆ, Zoraida. "SLIKA ANTONIJA ZANCHIJA I OLTAR BEZGREŠNOG ZAČEĆA BOGORODICE U CRKVI SV. NIKOLE U TROGIRU." Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji, vol. 31, br. 1, 1991, <https://hrcak.srce.hr/118137>, str. 275.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Vinka Klišmanić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice povijesti i filozofije, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 19. rujna 2023.

Potpis

Klišmanić ✓

Izjava o pohrani završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada (podcrtajte odgovarajuće) u Digitalni repozitorij Filozofskog fakulteta u Splitu

Student/ica: Vinka Klisarić
Naslov rada: Povijesna rekonstrukcija Legende o Mljetku i Dobri
Znanstveno područje: Humanističke znanosti
Znanstveno polje: Društvena pov. Dalm. u 16. i 17. st.; Povijest Kastela
Vrsta rada: Diplomski rad

Mentor/ica rada:

Mladenko Domazet, izv. prof. dr. sc.

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Komentor/ica rada:

/

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Mladenko Domazet, izv. prof. dr. sc.

Josip Vrandečić, prof. dr. sc.

Nikša Varezić, doc. dr. sc.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog (diplomskog/specijalističkog/doktorskog) rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

a) rad u otvorenom pristupu

b) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

Split, 19. rujna 2023.

Potpis studenta/studentice: Klisarić V